

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra bohemistiky

Dopisy Alberta Vyskočila Janu Čepovi
(edice a literárně-historické uvedení)

*Letters Written by Albert Vyskočil to Jan Čep
(Edition and Introduction of the Literary-historical
Context)*

Bakalářská diplomová práce

Klára Horelicová

Česká filologie se zaměřením na editorskou práci
ve sdělovacích prostředcích

Vedoucí práce: Mgr. Petr Komenda, Ph.D.

Olomouc
2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracovala samostatně za použití níže uvedené literatury.

V Olomouci dne

Poděkování

Děkuji Mgr. Petru Komendovi, Ph.D., za cenné rady, připomínky a materiály, které mi během konzultací laskavě poskytl.

Obsah

1 Úvod / 5

2 Vyskočilovo pojetí kritiky / 5

2. 1 Kryštof Kolumbus/ 9

3 Okruh přátel / 11

3. 1 Vyskočil a *Akord* / 11

3. 2 Vyskočil a *Vyšehrad* / 13

3. 3 Vyskočilova kritika Čepa / 13

3. 4 Zahradníček o Vyskočilovi / 14

4 Charakter dopisů / 15

Korespondence / 16

Ediční poznámka / 56

Jmenný rejstřík / 60

Anotace / 64

Resumé / 65

Literatura / 66

1 Úvod

Albert Vyskočil (28. ledna 1890—4. prosince 1966) se narodil do krejčovské rodiny, krejčovskou dílnu měl po otci převzít, ale Albert nechtěl, ba trpěl tím, do čeho jej otec nedobrovolně nutil. Přesto se v tomto neelitním prostředí seznámil se svými prvními reprezentanty české kultury, kteří si k Vyskočilovým přišli nechat ušít šaty (mj. Antonín Dvořák, Josef Suk, Viktor Dyk či Hanuš Jelínek). Přestože po otci dílnu nezdědil, zdědil alespoň něco, řečnický přednes. Důležitými pro Albertův duševní rozvoj byly také debaty s ubytovanými studenty u nich v domě.

Vyskočil studoval na učitelském ústavě, měl však vyšší ambice, a proto se v letech 1910—1914 zapsal ke studiu jazyka a literatury české, německé a anglické na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy. Z učitelského ústavu byl nešťastný kvůli průměrnosti až podprůměrnosti vyučujících. Z přednášejících na univerzitě si oblíbil hlavně Arna Nováka, se kterým si později také dopisoval, dokud jejich přátelství v roce 1933 neochablo, Vyskočil totiž přednášel o baroku na brněnské univerzitě a záměrně nezmínil Novákův článek. Vyskočil měl odlišný názor na barokní dobu a Novák podle něj jen převzal názory od Jaroslava Vlčka. Tento názor je jeden z pilířů literární kritiky Alberta Vyskočila, a to zápas proti pozitivistickému výkladu děl, jenž se přece jen podařilo trochu eliminovat s nástupem šaldovské generace, nicméně v učebních osnovách přetrvával ještě dlouho poté. Za pozitivisty považoval ještě kromě zmíněného Nováka s Vlčkem také Jana Jakubce.

Svou ženu Emilii Sládkovou, neteř J. V. Sládky, poznal Vyskočil v roce 1910. Vzali se o sedm let později, právě její příbuzenské vazby měly nemalý podíl na Vyskočilově editorském zájmu o Sládkovo dílo.

2 Vyskočilovo pojetí kritiky

Katolický literární kritik, esejista, překladatel, editor a básník stál na rozdíl od Bedřicha Fučíka stranou hlavního dění, pracoval sám, v klidu a ústraní. Navzdory

své solitérnosti zaujímá pevné místo v dějinách české literární kritiky. Svým narozením předchází takové autory, jako byli Jakub Deml, Josef Florian či Sigismund Bouška, a na straně druhé o deset let předchází autory katolické: Bedřicha Fučíka, Jana Čepa a Jana Zahradníčka. Přesto se pohyboval právě v jejich okruhu. Většinu života vyučoval na pražských školách a s nakladatelstvími spolupracoval pouze externě, hlavně pak s Vyšehradem v letech 1942—1948, po Únoru spolupráce zanechal a vystoupil i ze Syndikátu spisovatelů.

Jako vystudovanému anglistovi mu byl blízký katolicismus anglický, a především G. K. Chesterton, snažil se i ten český orientovat tímto směrem. Vyskočil paradoxně nevydal mnoho knih. V *Básníkově cestě* (1927) a *Básníkově slově* (1933) nalézáme eseje jak o českých, tak anglických autorech, ale i studie k máchovskému bádání. V *Margináliích* (1934) vrcholí jeho pohled na filozofii umění. Nezabýval se však pouze literaturou katolickou, ale i romantickou, E. A. Poea překládal pro Škeříkův Sympozion. Poeova *Filozofie básnické skladby* mu není popřením duchovnosti v umění, ale jeho potvrzením. Dále se zabýval autory 19. století, Sládkem, Zeyerem, Máchou, jemuž věnoval v máchovském roce 1936 knihu *Básník*, kde se snažil ukázat Máchovu barokní genezi. Sládkovo *Básnické dílo* připravil v letech 1941—1945 k novému vydání. Vlastní poezii publikoval ve sbírkách *Na pokraji dnů* (1932) a *Poezie* (1933). V březnu 1945 vydává životopisnou knihu *Kryštof Kolumbus: život a význam objevitele globu* se snahou očistit objevitelovu památku. Poslední kniha *Znamení u cest* (1947) vyšla ještě těsně před jeho umlčením, obsahuje kulturně historické studie se zaměřením na baroko a české spisovatele.

Od roku 1950 nepublikoval, napsal ale řadu esejů, které shromáždil do připravovaného souboru *Dvojí svár duše s tělem*, který stále čeká na vydání. Ocitl se na seznamu zakázaných autorů, když ho totiž Ladislav Štoll označil za apologetu barokní morbidnosti a tím jej odepsal. Vyskočil píše Zahradníčkovi 1. června 1945: „Prozatím jsem v pokoji a jen s jistou úzkostí vyhlížím na možnou ztrátu ještě nějakého času, kterého mi už mnoho asi nezbývá.“ Vyskočilovi nikdy nešlo o vlastní prestiž nebo úspěchy, ale o českou literaturu a kulturu. Jako

mnoho katolických autorů byl sice vyšetřován, ale obžalován nebyl. Zemřel však dříve, než se na konci 60. let mohl podílet na obnově katolické literatury.

Po první světové válce se stal spolupracovníkem Florianova Dobrého díla. „Bez Josefa Floriana a jeho práce nebylo by ani Alberta Vyskočila.“¹ Tak k Vyskočilově osobnosti praví Miloš Dvořák a stvrzuje tím význam jeho první návštěvy ve Staré Říši roku 1918, jež ho natrvalo zavedla mezi katolické intelektuály. V roce 1926 sestavil sborník *Čtvrtstoletí Dobrého díla*.

Vyskočilovo pojetí umění bylo náboženské a mystické. Skutečné poznání není věcí rozumu, ale víry a „[...] umění nemůže být nežli tíhnoucí za hodnotami věčnými, nemůže býti než náboženské, ano, je náboženství samo.“² Umění vnímá jako službu Bohu, jako vytrvalé poznávání a ztotožňování se s ním.

„Skutečným kritikem básnického díla může být jedině básník.“³ Vytrvale se zabývá tím, co je básník a co poezie. Jde mu o vize, ne o ideje, básník jakožto vizionář proniká k jádru skutečnosti. Z toho důvodu odmítal dogmatismus, který posuzuje umělecké dílo právě podle idejí. Báseň se pohybuje v emočním prostředí, předmětem není pravda, ale pocit. Byl naprosto fascinován Máchou, věnoval mu několik studií, uhranulo mu především tajemství kolem osobnosti básníka. Odmítá Máchovu závislost na Byronovi a polském i německém romantismu, tvrdil, že se jedná o osobnost vzešlou z naší národní tradice a z baroka. Mácha se tak pro něj nestává básníkem filozofickým, ale uměleckým.

Vyskočila nezajímá pravda, ale čin. Nezajímá ho, zda měl Kolumbus pravdu, jde o jeho skutečné objevení, nadto vzešlé z víry v Boha. U Václava Hanky jej také nezajímá pravda, ale čin, báseň. Kategorie pravdy je jiná, tato rovina díla není důležitá, ale je zázrakem, že Hanka vytvořil dílo, jež převyšuje vše ostatní té doby. Nikdo totiž před Hankou nenapsal báseň měřitelnou s *Rukopisy*, stejně tak nikdo před Kolumbem na moře nevyplul.

¹ (DVOŘÁK 1939—1940: 138)

² (VYSKOČIL 1998: 81)

³ (VYSKOČIL 1933: 20)

Umění a náboženství jsou tudíž pojmy, které dostávají význam až s člověkem, který je spojuje.

Nelze opomenout, že Vyskočil byl nejen kritik a znalec baroka a poezie, ale také výborný kreslíř, na což vzpomíná i jeho dcera a žáci, kterým kreslil na tabuli, a grafik. „Proto jsem se naň obrátil, aby mi byl nápomocen při vydání prvního svazku *Olomoucké bible*, jehož úprava je jeho dílem. Z jeho rukou vyšla též sličná vydání *Čtyř písní o posledních věcech člověka* a Dvořáka z Boru *Divotvorné vítězství* v Pourově edici.“⁴

Na literární kritiku kladl umělecké nároky, interpret musí být soudcem, který je schopen postihnout základ uměleckého díla. Výhodu má básník, jenž píše kritiku, neboť umění rozumí jako kritik a zná jej jako básník. Připomeňme, že Vyskočil sám psal též poezii. Za vrcholného kritika považoval Josefa Floriana, s nímž se korespondenčně seznámil roku 1917, svůj celoživotní vzor. Básník, nemusí vědět, co tvoří, ale kritik ho musí svým způsobem přesahovat a porozumět zcela. Interakce mezi básníkem a kritikem je důležitá, kritik potřebuje básníka, aby poznal skutečnou krásu, a básník potřebuje kritika, aby jej inicioval. Zrod básníka (umělce) spatřoval ve zrodu umění vůbec a ve zrodu úplného člověka, tedy světce. Básník je ten, který prohlédl a pochopil, čili stanul tváří v tvář krásu. Kritik, aby mohl básníka soudit, musí být na stejné vnitřní úrovni, ba jej přesahovat. Básník nemusí plně rozumět tomu, co tvoří, ale kritik ano. Na Máchu nenahlížel jako na filozofa nebo metafyzika, ale na umělce, který objevil krásu.

V roce 1919 adaptoval pro děti *Robinsona Crusoea*, stejně jako u Kolumba zde hledal dobrodružné látky a duchovní rozměr. Neoslavuje hrdinské činy, ale jejich lidství, které odolává živlům. Ukazuje, že člověk není nikdy sám, je veden rukou Prozřetelnosti, za níž stojí Bůh.

⁴ (VAŠICA 1994: 57)

Ač své povolání učitele nadevše miloval, 1. května 1942 definitivně po několika průtazích odešel do pense, nedokázal se smířit s tím, že by musel učit děti němčině už od první třídy.

2. 1 Kryštof Kolumbus

Románový životopis napsal k 450. výročí Kolumbova objevu. Vyskočilův zápis z roku 1949 do památníku Pavla a Mahuleny Parmových, přátelům z Frenštátu, přibližuje autorovo zaujetí osobností Kryštofa Kolumba: „[...] Byl a jest člověk, který zůstal mimo záplavu z kapky renesančního jedu: Kryštof Kolumbus, aby tu byl na svědectví bludu o konfliktu mezi náboženstvím a vědou.“⁵ Ke Kolumbovi se dostal přes Florianova vydání Bloyova *Objevitele globu. Křištof Kolumbus a jeho příští blahořečení* (1911) a *Křištofa Kolumba* (1907) hraběte Rosellyho de Lorgues. Mimoto u nás byla kolumbovská literatura dostupná. Kolumbovy deníky, které ve své knize cituje, si patrně překládal sám, čemuž napovídá i osobitý styl. Dále víme, že studoval životopis Washingtona Irvinga *Cesty a objevy soudruhů Kolumbových* (1853), jenž byl k dispozici v českém překladu.

Vyskočil byl dle slov svých známých znamenitý vypravěč, není se proto čemu divit, že se najednou uchýlil k epické látce. Zahradníček 30. dubna 1945: „Nemusím Ti snad ani říkat, že Tvá kniha není jen tak ‚ledajaké spisování‘, a i když se v konečné poznámce zříkáš jakýchkoli aspirací, je to opravdu nové vidění a vyjádření věcí už tolikrát očmucharých. Já ovšem slyšel při četbě Tvůj hlas, mně tak nezapomenutelný z Tvých dlouhých vyprávění, jak jsem je tolikrát poslouchal za deset dvanáct let našeho přátelství. Ted’ vidím, že dovedeš vypravovati i s perem v ruce a stejně nezapomenutelně.“

Na Kolumbovi začal pracovat roku 1942, na který připadlo výročí objevení Ameriky. Vyskočila na dobrodružné látce přitahovala duchovní stránka věci. Člověk na moři není tak úplně sám, oslava duchovní stránky lidství, podmanění živlů, Kolumbus plní vůli Boží. V témže roce zemřel Josef Florian, který měl podíl

⁵ (KNĚZEK 2003: 61—62)

na přivedení hagiografické, kolumbovské literatury do českého prostředí. František Lazecký uveřejňuje v *Řádu* svou báseň „Cesta Kolumbova“, na jejíž popud se Vyskočil rozhoupal. Během války bylo důležité přivést k lidem příběhy osob, které si svůj osud musely tvrdě vyvzdorovat.

Mimo Floriana, který vydával hagiografická díla, převážně životy svatých, se důležitým stal Jaroslav Durych se svým básnickým dramatem *Svatý Vojtěch*, jež si Vyskočil oblíbil a s chutí na ně píše recenzi. Vyzdvihoval, že je apologetické a věnované Florianovi. Taktéž jeho Kolumbus bude ryze apologetický.

Vyskočil pracoval s lodním deníkem a s listy současníků. Za postavu Kolumba se pere a představuje ji s naivitou chlapeckého srdce. Ostatní postavy nepředstavuje podrobně s vlastními příběhy, jen je zhodnotí jedním atributem, tato černobílост postav ke konci knihy roste a opakuje se, čímž nudí.

Hagiografie je dílo, v jejímž středu je světec a jeho vztah k Bohu, nebo alespoň téma svatosti. Postava Kolumba jako světce musí tedy být nenaplněná. Vyskočilův zájem se soustředí na celistvost individua, na integritu trhlin středověkého světa, v těchto trhlinách tkví počátek dnešních nesnází. Kolumba považoval za posledního středověkého člověka, bytost „[...] nezasazenou jedem z renesance, neukrácenou a neodmocněnou humanistickým rozporem vědění a víry [...]“⁶ Hagiografie psaná lidem navzdory, v době vzniku působí anachronicky, zastarale, čtenářský zájem minimální, psána na oslavu Josefa Floriana, na absenci nezadatelných lidských osudů v tehdejším válečném světě. Vyskočil začíná knihu výzvou „slyšte“, jako by se snažil obsáhnout všechny „posluchače“ na zemi, a své vyprávění zasadil do mytického rámce i do širšího kulturně-civilizačního pozadí. Pojato jako hledání ráje, země zaslíbené, ve středověku věřili, že je ráj někde na zemi. Neověřuje Kolumbovy činy, ale zobrazuje jeho duši, kým Kolumbus skutečně byl.

Dle Jitky Bednářové nemáme v naší literatuře „mnoho klasických životopisů takové živosti a svěžesti a s tak plastickým (duchovním) portrétem

⁶ Dne 7. dubna 1945 píše Vyskočil Čepovi

postavy.⁷ Vyskočilův Kolumbus vyšel v neblahém roce 1945 a pak znovu 1947, tudíž se nedočkal patřičné odezvy, ani recenzí.

3 Okruh přátel

Bedřich Fučík, Miloš Dvořák a jejich přátelé přenesli z Břeclavi časopis *Fujara* do Prahy a přejmenovali ho na *Tvar*. K nim se poté přidal Albert Vyskočil, Rudolf Černý a Jan Franz. Posléze Čep se Zahradníčkem. Vznikl okruh mladých — kromě Vyskočila, kterému táhlo na čtyřicítka — katolicky orientovaných autorů, kteří měli daleko k proletářské poezii i poetismu. Své práce uveřejňoval v periodikách: *Tvar*, *Rozmach*, *Akord*, *Listy pro umění a kritiku* a *Vyšehrad*.

3.1 Vyskočil a *Akord*

Časopis *Akord* vycházel v několika etapách, každá etapa je ohraničena jinou redakcí. První etapa probíhala v letech 1928—1933, kdy časopis vycházel u pražského Ladislava Kuncíře pod vedením Jaroslava Durycha s převahou kulturní a politické publicistiky, v letech 1934—1939 se *Akord* přesunul do Brna (spolek Moravan), přibylo více beletrie i umělecko-teologických statí, třetí etapa je ohraničena roky 1939—1944, čtvrtá poválečná 1945—1948. Po roce 1948 byl časopis zakázán, znovu obnoven byl až v roce 1990 Zdeňkem Rotreklem, vycházel do roku 1992, v témže roce se redakce obměnila znovu a takto přetrvala až do roku 1997. Znovu vychází časopis od roku 2002.

Ve třetí etapě v letech 1939—1944 se změnil podtitul na Měsíčník pro literaturu, umění a život. Časopis také změnil formát a pochopitelně redakci, v níž stanul Albert Vyskočil spolu s Janem Dokulilem, Janem Zahradníčkem a Milošem Dvořákem. Největší prostor měla beletristická a překladová tvorba, literární věda, kritika a historie. K současné společensko-politické situaci se *Akord* nevyjadřoval, i přesto cenzura nepropouštěla články naprosto bez výhrad.

⁷ (BEDNÁŘOVÁ 2000: 313)

Ve čtvrté etapě, poválečné, stále spolupracoval Vyskočil. Vašica s Vyskočilem a Zdeňkem Kalistou rehabilitovali barokní literaturu. S Vašicou je pojilo silné přátelství a vzájemná úcta, jež měly kořeny ve Florianově staroříštví. Co Vašica vycítil instinktem, „tomu on [Vyskočil] dovedl dát plné zdůvodnění a hloubku perspektivy.“⁸ Vašica vyzdvihuje překvapivé analogie, kterými Vyskočil poukázal na spříznění Bedřicha Bridela s Karlem Hynkem Máchou. Na sklonku 30. let se Vyskočil vrátil k diskusi kolem české otázky, již inicioval Masaryk. V *Akordu* vyšel jeho článek „Ani obrození, ani vzkříšení“, kde říká, že výraz obrození není vhodný, vhodný je pro dobu baroka.

V březnu 1940 došlo k nelibé situaci, Vyskočil se nechal uvrtat ke spolupráci s týdeníkem *Romány do kapsy*, což mělo neblahé následky jak na odběratele, tak spolupracovníky *Akordu*. Někteří přestali časopis odebírat. Miloš Dvořák se o Vyskočilově vstupu do *Rodokapsu* dočetl v novinách a velmi se zděsil, ihned psal Zahradníčkovi o vysvětlení. Jeho rozhořčení předznamenalo rozvázání spolupráce v redakci *Akordu*. Z dopisu Jana Zahradníčka Janu Čepovi 27. března 1940: „(...) ale horší ránu podle Bedi utrpěl *Akord* vstupem svého šéfredaktora Alberta Vyskočila do redakce *Rodokapsu*. Ano, je tam, a zatáhli prý ho tam, využívše jeho bezútesné hmotné situace, ti, kterým je *Akord* už dávno trnem v oku, neboť takto prý jej úplně znemožní.“⁹ Vyskočil 5. března 1940 Zahradníčkovi: „To se budeš divit a za břicho popadat, jakého provaru jsem se to chytil. Když mi jsou záplavy dluhů až k nosu. S Orbisem posud není nic, mého Sládka se v Melantrichu asi polekali, a tak na mne přišel Durych s *Rodokapsem*. Je to dokonale na potvoru, ale jedině tak se z toho vytáhnu a s pomocí Boží snad budu moci udělat, do čeho jsem se před dvěma lety pustil a nač jsem od prázdnin 1938 už ani nesáhl.“

⁸ (VAŠICA 1994: 56)

⁹ (TRÁVNÍČEK 1995: 112)

3.2 Vyskočil a Vyšehrad

Revue Vyšehrad, list pro křesťanskou kulturu, vycházela od září 1945 jako čtrnáctideník. Aloys Skoumal figuroval jako vedoucí a odpovědný redaktor, redakční okruh tvořili: Jan Čep, Bedřich Fučík, Emanuel Frynta ml. a Albert Vyskočil. Výkonným redaktorem byl Ivan Slavík, od 13. čísla tajemníkem redakce a členem redakčního kruhu. Odpovědného redaktora zastával František Jirásek. Po Skoumalově odchodu do Londýna se role šéfredaktora ujal Vyskočil.

Vyskočil lektoroval externě i v nakladatelství Vyšehrad, nakladatelství chtělo vydat *Božskou komedii* co nejdříve (stála na tom jeho existence), kdežto Vyskočil doporučoval revizi Bablerova překladu, za niž se přimlouval i Fučík, a doporučil ji svěřit Zahradníčkovi, ten za necelé dva roky zvládl udělat asi desetinu práce, než byl v červnu 1951 zatčen. V nakladatelství Universum redigoval filosofickou knihovnu Orientace.

3.3 Vyskočilova kritika Čepa

Čep si stěžuje Zahradníčkovi 19. února 1942: „Chvillemi dostávám vztek i na Alberta, který četl někdy před sto lety *Vigilie*¹⁰ a vzal si do hlavy, že jsem od té doby nic lepšího neudělal a nemohu udělat. Dobré srdce, ale lebka tvrdá a ‚svá‘.“¹¹ Ve Vyskočilově korespondenci nenalezeno, dopis se nedochoval, nebo bylo řečeno ústně. Ačkoli byl Vyskočil u přátel a spolupracovníků oblíben, nesporně i pro své literární a kritické kvality, z korespondence mezi Čepem a Zahradníčkem se dozvídáme, že ho považovali za „tvrdohlavého stařečka, který okopává tu svou zahrádku, přitom redaktoruje, a pokud je na chatě zrovna sám, tak trpí hlady“. Kupříkladu zde Zahradníček píše Čepovi 24. února 1942: „Bertík, svérázný a tvrdohlavý, mlčí. Setkal jsem se však u něho s obdobnými zkušenostmi jako Ty. Chválí, chválí sice, ale mám dojem, že už drahně let žádnou mou báseň

¹⁰ Čep, Jan. *Vigilie: prosy* (Praha: Rudolf Škeřík 1928)

¹¹ (TRÁVNÍČEK 1995: 202)

nečetl. Ruda¹² by řekl, že doba jeho percepce minula.“¹³ Čep Zahradníčkovi 25. března 1944: „Pravdu měl sviňa Bertík, kterému se, mimochodem, vůbec nelíbila „Komůrka“, takže mě má k tomu, abych ji vyndal z těch *Lístků z alba*. Ale v tomto punktu s ním ještě nemohu souhlasit. (Jemu se líbí „Stínohra!“)¹⁴ Na to Zahradníček reaguje 26. března 1944: „A ten Bertík — vážím si ho a miluji ho velmi, ale přece jen na jeho kritické soudy bych tak příliš nedal. Je to znamenitý teoretik, který si vybudoval svůj pevný a dnes už uzavřený filosoficko-estetický systém, v kritické praxi je však příliš zatížen rozmanitými koníčky a d'as ví, jaké zřetele ho přiměly k tomu, že zavrhuje „Komůrku“ a vynáší „Stínohru“. Doufám, že se jeho radami řídit nebudeš.“¹⁵

3. 4 Zahradníček o Vyskočilovi

Nepřeháníme, když tvrdíme, že Čep a Zahradníček byli nerozlučná dvojka. Už jen množství korespondence, jež se nám dochovalo. Psali si takřka denně. Jako svatá trojice pak vystupovali s Vyskočilem. Podnikali výlety na Moravu, na Akademické týdny, do Kounic, Kokor a do Frenštátu. V březnu 1944 byl Vyskočil první katolický spisovatel, který navštívil Frenštát pod Radhoštěm, přednášel zde o baroku. Povedlo se mu přátele přemluvit a o prázdninách sem cestovali už všichni tři.

Vyskočila si všichni vážili, nicméně byl o generaci starší, a tak jej nejednou měli za naivního popletu. Přesto v žádné korespondenci nenalezneme slova kritiky, vždy jen pochvaly a úcty. Nicméně pokud si mezi sebou píše třeba Čep se Zahradníčkem, slova pochvaly nejednou mizí. Možná nechtěli Vyskočila ranit? Těžko říci, co si skutečně mysleli, ale kdyby byl Zahradníček přesvědčen o Vyskočilově špatném psaní, asi by jej neustále horlivě nežádal o další příspěvky do *Akordu*. Zahradníček Vyskočilovi 13. června 1942: „Opravdu, ta křesťanská

¹² Rudolf Černý (1905—1979), středoškolský profesor, literární kritik a překladatel, spolužák a blízký přítel Jana Zahradníčka, společně publikovali v *Tvaru*, *Listech pro umění a kritiku*, *Akordu* a *Vyšehradu*.

¹³ (TRÁVNÍČEK 1995: 207)

¹⁴ (TRÁVNÍČEK 2000: 100)

¹⁵ (TRÁVNÍČEK 2000: 102)

tradice je skvělý výkon, je to jistě jedna z nejkrásnějších věcí, jaké jsi napsal, myslím, že s takovým žárem, v takové plnosti myšlenky a slova nebylo u nás o té věci nikdy nikým psáno, překonáváš tak sám sebe. Dovedu si už z této věci a i z minulých článků, které byly uveřejněny v *Akordu*, představit, jaká nádherná kniha to bude, to znamená času.“ Nebo z 5. září 1943: „Musel jsem se však smát Tvé prostomyslnosti, jako by bylo možno Tvůj článek nahradit básněmi, byť sebe lepšími.“

4 Charakter dopisů

Korespondence není nikterak rozsáhlá s přihlédnutím na pětileté období, které pokrývá. Z narážek cizí korespondence však shledáváme, že se některé dopisy bohužel nedochovaly, ztratily, či byly pravděpodobně z autocenzurních příčin zničeny. Doplněný poznámkový aparát přibližuje kontext jednotlivých dopisů, snaží se napomoci k literárně-historickému ukotvení a rozkrývá bibliografii nejen děl Jana Čepa.

V korespondenci nahlížíme na Čepa na obyčejného člověka s všedními problémy, ale i na Čepa spisovatele, v jakém rozpoložení tvořil, kam a za jakým účelem cestoval, a zprostředkovaně se také dozvídáme jeho názory a myšlenky. Získáváme také cenné svědectví přátel literátů na dané válečné a společenské situace a události. Naše práce se opírá o soustavnou a vyčerpávající práci editora Mojžíra Trávníčka, nicméně i on některá fakta opomíjí, především Fučíkovu duševní krizi, hádanci s Vyskočilem o směřování našeho státu po válce, či výlety do Frenštátu.

Vyskočil nezohledňoval širší čtenářské publikum, často pouze prosté sdělení obeznámenému adresátovi Čepovi. Vyskočil si byl jistě vědom, že dopisy bude později číst i někdo jiný než Čep. Můžeme nalézt rozkošatělé, lehce filozofické pasáže. Z pochopitelných důvodů se k dobové situaci vyjadřuje jen okrajově.

V Praze 8. ledna 1942

Drahý Jene,

včera jsme na Tebe u Halasů¹⁶ s Foerstem,¹⁷ Vašicou¹⁸ a Holanem¹⁹ vzpomínali²⁰ a umlouvali za Tebe, dá-li Bůh, zase nějakou schůzku, až přijedeš do Prahy, a to prý brzy uděláš.²¹

Třebaže si stěžuješ,²² až mi z toho bylo ouzko, závidím Ti Tvé Myslechovice,²³ kam ses moudře z Prahy ustranil jako Jan²⁴ do toho Uhřínova,²⁵ který má návdavkem tu překrásnou krajinu. Ty tam do té končiny, kde jsme spolu navštívili tu škvarkovou faru, máš v zimě trochu daleko. Ale nic naplat, Rampach²⁶ je hora krásná!

¹⁶ František Halas (1901—1949), básník, a jeho žena Libuše „Buňka“ (roz. Rejlová) Halasová (1908—1958), historička umění.

¹⁷ Josef Bohuslav Foerster (1859—1951), hudební skladatel a kritik, pedagog a spisovatel.

¹⁸ Josef Vašica (1884—1968), olomoucký kněz, slavista, literární historik, překladatel a editor.

¹⁹ Vladimír Holan (1905—1980), básník a překladatel.

²⁰ Čep psal 22. prosince 1941 Vašicovi: „Nedostal jsem se už do svátků do Prahy; snad někdy po sv. Třech kráľích, dá-li Bůh. Mám teď jakési důvody k všelijakým obavám.“ (fond Josefa Vašici LA PNP) V Praze spával Čep u Halasů a v Dejvicích u Styborů, kteří žili blízko Vašici (Národní obrany 21). Z Olomouce do Prahy se Vašica přestěhoval roku 1937.

²¹ Schůzka v Praze byla naplánovaná na 20. ledna. S Halasem se měl Čep ještě vydat po dvou třech dnech do Uhřínova a poté do Brna. Především dne ale přišel telegram od Halase, že je nemocen. Výjimečně tedy ze schůzky nesešlo kvůli Čepovi. (TRÁVNÍČEK 1995: 190—191)

²² Čep si v korespondenci často stěžoval, převážně na nechuť k práci a na svůj psychický i fyzický stav (trpěl chřipkami, lišajem, bolením hlavy i zubů a zimomřivostí). Během války se snažil pomáhat doma a zároveň přispívat do časopisů a splňovat závazky vůči nakladatelům. Také se obával totálního nasazení. Takto píše domů ze studií na pražské univerzitě „Žaludek se mi přičí a trochu mě bolívá hlava. Ale to už bude myslím můj kříž nadosmrti.“ Netušil, jak neomylně prorokuje. Bolesti hlavy se budou stupňovat k nesnesení a budou mít podíl na jeho nepokojném tĕkání z místa na místo; nikdy před nimi neuteče a nikam se neskryje.“ (TRÁVNÍČEK 1996: 35)

²³ Během války pobýval Čep na rodném statku v Myslechovicích.

²⁴ Jan Zahradníček (1905—1960), básník, esejista, překladatel a redaktor časopisu *Akord* v letech 1940—1944 a 1945—1948, blízký přítel Čepa i Vyskočila.

²⁵ Zahradníček pobýval téměř deset let od podzimu 1937 u svého švagra, pátera Jana Dokulila (1910—1974), na faře v Uhřínově u Velkého Meziříčí.

²⁶ Vrch (418 m. n. m.) na okraji Bouzovské vrchoviny nad Myslechovicemi. Místo četných setkání a debat Čepových přátel. Přítel z gymnázia František Junglich dodává: „Jak nevzpomenout zadumaného kopce Rampachu, který byl často svědkem našich setkání a vášnivých debat? Ještě po maturitě jsem vystupoval se svým přítelem a spoluzákem [Janem Čepem] klikatou cestou z Myslechovic po jeho úbočích, provoněných sluncem a mateřídouškou, abychom se z jeho vrcholu rozloučili se svým rodným krajem.“ (TRÁVNÍČEK 1996: 23)

Z Tvé poznámky o Kolumbovi,²⁷ která mne udivila, jsem měl radost tím větší, oč truchlivější byl můj dojem, když jsem si to přečtl tištěné a hrozil se nad těmi drtinami. Chci Ti věřit. Jen abys nebyl zklamán, až to budeš mít celé. V lednu, dá-li Bůh, už bych admirála rád pochoval.

Cestou od Halasů zásluhou Vašicovou jsem si připomněl Tvou čtyřicítku.²⁸ Trochu pozdě. Když si vzpomenu na svou, musím se Ti zahanben poklonit. A to jsou léta, kdy jak starý Goethe říkal, se teprve začíná. Dej Ti Pán Bůh do těch začátků (patrně té cesty nejpříkřejší, která se podle všeho ohlašuje únavou tak ochromující, že se člověku „ani vstát nechce“),²⁹ dej Ti Pán Bůh hojně milostí a zdraví do padesátky a dalších desítek.

Upřímně Tvůj B.

2 [19,5 x 23 cm, 1 list, oboustranně, perem]

V Praze 10. dubna 1943

Drahý Jene,

jistě jsi se zařek', že mi už víckrát psaní nenapíšeš, leda takový lístek se čtyřmi slovy jako chodíval od Emánka ze Slap.³⁰ To na lajdáky stačí. Ale uvaž, že

²⁷ Vyskočil, Albert: *Kryštof Kolumbus: život a význam objevitele globu* (Praha: Orbis 1945). Vyskočilův doslov datován k osmému dubnu 1943.

²⁸ Čtyřicítku oslavil Čep 31. prosince 1942.

²⁹ Snad parafráze Goethovy básně „Dobrák a dobráčka“: Sotva jsem se pozahřála / už bych měla vstáti; / nechce se mi, ať si vítr / dveřmi, jak chce, klátí. Goethe, Johann Wolfgang von: *Vybrané básně* (Praha: I. L. Kober 1889).

³⁰ Emanuel Frynta st. (1888—1949), učitel ve Slapech a poté na Žižkově, bibliofil, publicista, redaktor dětských knih nakladatelství Vyšehrad. Zahradníček u Fryntů bydlel ve 30. letech, spolu s Čepem zde pobývali ještě na jaře 1937, šťastný pobyt reflektovali ve své tvorbě: Zahradníček v *Slapských letech* a Čep své *Zápisky Jiljího Klenu* dedikoval E. Fryntovi, předobrazem vsi Stráně byly Slapy.

bylo ježdění do Oujezdce³¹ za „úklidem“ a vyklízením chajdy³² (zatím zůstala v nemilosti, Bůh zaplat') a chřipka a Kolumbus spěchal na svůj konec.³³

Ta svatba,³⁴ či lépe to Hradiště s Tebou a s úhřínovským Janem, je vábníčka kouzelná, a kdyby byla ještě před svátky, rozjel bych se rád. Ale o svátcích čeká zahrádka a budeme musít se do ní pustit rodinnými silami. Eva³⁵ ovšem půjde do Olomouce, kam se náramně už těší. Snad by se dalo něco zpunktovat v máji, dá-li Pán Bůh ještě tu svobodu na drahách.³⁶ Po těch traktorech a s řezníky a hokynáři bych asi nedokázal dorazit jako hrdina Miklík.³⁷ Leda ještě pěšky, ale to bych už s sebou Kolumba nebral po špatných zkušenostech z loňska.

Knížky pošlu v pondělí. Bylo to k něčemu dobré, žes je tu nechal. Přečtl jsem si s chutí Chestertona.³⁸ Pokusím se Ti sehnat Lambovu³⁹ korespondenci. Snad bude vědět Skoumal.⁴⁰ Zeptám se také v Náprstkově knihovně,⁴¹ kde je

³¹ V Kamenném Újezdci nad Sázavou měli Vyskočilovi letní byt („chatu se zahrádkou“), kterou Vyskočil ve své korespondenci nejednou zmiňuje.

³² Z dopisu Vyskočila Zahradníčkovi v tentýž den: „Byly věci všelijaké: přišla telefonická zpráva z Oujezdce vyklídit chajdu a pak ježdění sem i tam, rychlé ‚uklizení‘ všelijaké ‚zametání‘ a na konec poplach se ukázal jalový a čeká se bis auf weiteres [až co bude, co přijde dál].“ (fond Jana Zahradníčka LA PNP)

³³ Vyskočil psal Zahradníčkovi, že rukopis odevzdal 6. dubna 1943.

³⁴ Čep se Zahradníčkem zvali Vyskočila na setkání při příležitosti svatby Milady Skácelové (dcera MUDr. Miloslava Skácela, přítele obou básníků) s pražským bankovním úředníkem Evženem Jiříčkem v Uherském Hradišti.

³⁵ Dcera Vyskočilových, jako učitelka sehnala místo v Olomouci, předtím (od 1. března 1942) působila na škole v Odoleně Vodě.

³⁶ Protektorátní omezení civilní železniční dopravy z důvodu úspory benzínu a nafty.

³⁷ Josef Konstantin Miklík (1895—1966), teolog a filozof. Dne 2. dubna 1943 píše Čep Zahradníčkovi: „Nevím, Jendo, jak budeme ještě dlouho jezdit. Dr. Miklík měl cestou od Vás smrtelné potíže, než se dostal do vlaku, a to při každém přesedání, a proslýchá se něco, že bude vyhlášeno nějaké formální omezení cestování (bude se třeba čímsi prokázat, že cesta je nutná).“ (TRÁVNÍČEK 1995: 321)

³⁸ Gilbert Keith Chesterton (1874—1936), anglický spisovatel a křesťanský myslitel, jedná se zřejmě o dílo *Svatý František z Assisi* z roku 1923, které Čep po válce překládal, překlad byl v edici Akord ohlašován a Čep se zmiňuje, že má něco již přeloženo, ale pravděpodobně překlad nedokončil (TRÁVNÍČEK 2000: 384), vydáno nebylo. Z Čepova dopisu Zahradníčkovi 24. března 1945: „Dr. Levíček mi vskutku poslal na překlad Chestertonova Sv. Františka z Assisi, a onehdy se už vyptával, jak jsem pokročil s prací; a já zatím jsem byl sotva s to, abych si tu celkem tenkou knížku přečetl, a na práci nemám ani pomýšlení.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 223)

³⁹ Charles Lamb (1775—1834), anglický spisovatel a esejista. Lambova korespondence u nás nevyšla. Dochovalo se přes 1 150 dopisů, první vydání připravil T. N. Talfourd. Talfourd, Thomas Noon: *Letters, with a sketch of his life* (London: E. Moxon 1837).

⁴⁰ Aloys Skoumal (1904—1988), literární kritik a překladatel. Od roku 1934 redaktorem Vyšehradu, později i jeho ředitelem.

⁴¹ Knihovna Náprstkova muzea v Praze.

hodně angl.[ických] knížek. Teď si vzpomínám, než pochodím nejspíš u Dorečka,⁴² až pojedje zase do Brna, což dělá často. Těš se tedy nadějí, že knížky proti všemu pochybování přece dostaneš.

Když jsem byl posledně v Oujezdci, poznal jsem, že můj soused (myslím, že říkal, že se jmenuje Jureš)⁴³ je z Myšlechovic. Dobře Tě zná a jako bratranec litovelského doktora Čepa je i nějak s Tebou příbuzný. Měli v M.[yslechovicích] usedlost, ale všechno z jejich rodiny prý už pomřelo, a tak je už dávno z domu. Já ho potěšil a udivil některými lokálními znalostmi, až jsme přišli i na Rampach a velebili jsme tu velehoru náramně. O Vás říkal: „Jo, Čepovi, to byla nejzbožnější rodina ve vsi.“ Povídal, že marně shání Tvou *Tvář pod pavučinou*.⁴⁴ Zatím o něm nevím nic: ale abys věděl, že myšlechovtí jsou i v Oujezdci, a dokonce pomalu vedle mne.

Vyřid', prosím, pěkné poručení mamince i slečnám sestrám od nás všech.

Upřímně Tvůj B.

3 [15,5 x 23 cm, 1 list, oboustranně, perem]

V Praze 6. května 1943

Drahý Jene,

tak jsem na tom podobně jako Ty:⁴⁵ samé soustrasti a svatební blahopřání a křtiny, a přitom to kolem nás pustne povážlivě. Přece jsem nevěřil, když jsme

⁴² Přezdívkou Bohdana Chudoby (1909—1982), historik, překladatel, publicista a politik, po válce poslanec lidové strany v Národním shromáždění a redaktor lidoveckého tisku, po únoru 1948 emigroval. Syn anglisty Františka Chudoby, u něhož Vyskočil studoval.

⁴³ Nepodařilo se dohledat.

⁴⁴ Čep, Jan: *Tvář pod pavučinou: povídky* (Praha: Vyšehrad 1941).

⁴⁵ Čep byl svědkem na svatbě Milady Skácelové (za Evžena Jiříčka) 25. 12. 1943, na svatbě své mladší sestry Ludmily (1919—1990) provdané Sorbiové a na pohřbu odborného učitele v Uherském Hradišti. Čep Zahradníčkovi 3. května: „Miladina svatba na Boží hod vyvrcholila bujností, ba rozpustilostmi, při kterých se vlivem znamenitého a hojného vína zapomíná (aspoň na chvíli) na všechno: na zlé časy, na nemocné i na vlastní čtyřicítku. Ale vzápětí jsem musil jít na pohřeb jednoho odborného učitele, syna

spolu za jiskřivého zimního poledne šli z cholinské⁴⁶ fary k Myšlechovicům, že děkana Skácela⁴⁷ už nevidím, že už nás nepozve na „trochu polévky“, na doutníček a na číšku na lepší časy. Už mu nepřipravíš to kázání, na které se těšil. Ale věřím, že za svou dobrotu je v lepší radosti, kde už ho nemoří ani farské mouchy, ani teologičtí pavouci, a kde už mu není třeba toho, na co my tu čekáme.⁴⁸

Eva přijela z Olomouce osvěžena, ale s jistým uspokojením, že svého času odolala svodům se tam usadit. Dokonce se jí podařilo trochu slepit roztržku mezi Mařenkami⁴⁹ a popovídat s Timotheem,⁵⁰ což je i nadto. Leoš⁵¹ mi poslal lístek s poznámkou, že v máji přijede do Prahy. Nebylo by dobře, kdybys i Ty se tu ukázal a kde by to jaksi lépe šlo něco smluvit o tom jarním putování? O mé chuti nepochybuj; ale bude třeba sehnat nějaký groš na cestu. Kdysi v roce 1916 jsem se chystal na Turnovsko pěšky, ale skončilo to s naprostým nezdarem v Kokoříně, kde už ani trochu piva nebylo. Tehlekrát je to trochu jiné, ale proti roku šestnáct

cholinského řídícího v. v. a varhaníka, který umřel — v Uherském Hradišti, kde se před necelými dvěma lety oženil.“ (TRÁVNÍČEK 1995: 331)

⁴⁶ Do cholinské farnosti náleželo včetně Myslechovic devět obcí. Cholína hrála v Čepově životě důležitou roli, spadají sem jeho první léta, první platonická láska k paní učitelce a v neposlední řadě Mnsgr. Skácel. „Přes všecku svou plachost jsem se cítil ve třídě od prvního okamžiku dobře. Nejvíce se o to zasloužila bezpochyby moje první učitelka. Byla to nejpěknější a nejlaskavější žena, kterou jsem do té doby poznal. [...] opouští prý naši školu, protože byla jmenována učitelkou na měšťance. Ztuhl jsem a lapal po dechu. Nevšiml jsem si, že bušení cepů utichlo, neslyšel jsem, že mě volají. Nakonec mě našli schouleného za jedním křídlem vrat naší stodoly: držel jsem si rukama kolena, vzlykal jsem a ani jsem si neutíral slzy, které mi tekly po tvářích. Nikdo tomu nerozuměl, a já jsem se styděl něco vysvětlovat. To bylo moje první hoře z lásky.“ (ČEP 1993a: 20—21)

⁴⁷ Monsignor Jindřich Skácel, bratr uherskohradištského MUDr. Miloslava Skácela, zemřel 2. 5. 1943 na faře v Cholině. Skácelova smrt Čepa velmi zasáhla, v jeho deníku můžeme nalézt vzpomínky na tuto smutnou událost: „Potom chtěl brejle, aby si mohl nového příbuzného prohlédnout [Evžena Jiříčka]. Nasadil jsem mu je na nos. — ‚Pan Čep je nějaký smutný,‘ řekl mi. Ptal se mne, co je nového.“ (KOMENDA 2003: 184) Události kolem Skácelovy smrti zpracoval Čep později v povídce „Cikáni“.

⁴⁸ Čep Zahradníčkovi vylíčil Skácelův pohřeb v dopise z 8. května: „Drahý Jendo, pochovali jsme Monsignora ve středu; bylo to slavné a dojemné; přijelo přes sto jeho bývalých farníků z Újezdce u Luhačovic i s kapelou, a Hanáci také nezůstávali pozadu. Kněží bylo přes padesát. Ještě pár dní před smrtí mi říkal, chudák, že se mu do té země nechce, pod ten těžký kámen. Teď už ví, jak je to, a doufejme, že se brzo pobratří se svatými, s kterými zacházel i tady na zemi dost familiárně; a že má soucit s našimi pozemskými trampoty i radostmi.“ (TRÁVNÍČEK 1995: 332)

⁴⁹ Čep píše 19. dubna 1943 Zahradníčkovi: „[...] olomoucké Mařenky jsou spolu nějak roztentovány (jsou snad zamilovány do Leoše obě?), Barnetová je úřednicí v nemocenské pojišťovně a má trampoty se strýčkem, který jí nechce odpustit, že od něho ‚utekla‘; má teď místo jednoho břemena dvě: ouřad (celodenní) a strýčka.“ Marie Horáková byla přítelkyní Leoše Grubra, onou druhou dívkou byla Marie Barnetová. (TRÁVNÍČEK 1995: 325)

⁵⁰ Timotheus Vodička (1910—1967), filozof, katolický literární kritik, publicista a překladatel. Spolupracovník revue *Řád a Praporec*, editor díla Jakuba Demla.

⁵¹ Leoš Gruber (1913—1995), právník a překladatel, přispíval do časopisu *Na hlubinu*, v roce 1948 emigroval, v 50. letech redaktorem rádia Svobodná Evropa.

čas je daleko pokročilejší, a tak mi trochu sedí za krkem cosi z loňského máje.⁵²
Ale na ten Uhřínov bychom se přece nějak dostali.

Slečně sestře, zapomněl jsi napsat *které*,⁵³ vyřid' i ode mne pěknou gratulaci ke svatbě.

S upřímnými pozdravy od všech nás a s těšením, že brzy se ozveš

Tvůj A.

4 [14,7 x 20 cm, dvojlist, jednostranně, perem]

V Praze 22. list. 1943

Drahý Jene,

konečně známka, že k Myšlechovicům je jasno přes to moře syrové hlíny s mlhou na obzoru, z kterého i při vzpomínce je tesklivo. Už jsem myslil podle toho setkání u Z.[ahradníčka], že sis mne o prázdninách na dlouho přebíral.⁵⁴ A to ten neřád⁵⁵ Tě tak rozladil, kterého i já v červnu dosyta užil. Má to kdekdo, patrně z té všivoty, která se na každém kroku hemží a otravuje vzduch.

⁵² Čep 8. května Zahradníčkovi: „Leo Gruber [...] mě láká pro druhou polovici května na pěší pouť po Čechách (nějak z Kutné Hory na Štenberk, Blaník a potom třeba Vaším směrem). Kdyby k ní došlo — o čemž nepřestanu pochybovat do poslední chvíle — mohli bychom skončit také v Praze. Lákali jsme také Alberta, ale ten se k tomu má skepticky. Píše mi, že mu ‚jaksi sedí za krkem loňský květen‘.“ (TRÁVNÍČEK 1995: 333) Z plánů nakonec sešlo: „Výlet s Leošem Grubrem jsme také odložili.“ (TRÁVNÍČEK 1995: 337)

⁵³ Ludmila Sorbiová (1919—1990), učitelka, vystudovala v Litvli.

⁵⁴ Zahradníček 4. listopadu domlouvá Čepovi, aby Vyskočila uklidnil: „[...] a o Tobě si postesk, že stále mlčíš a že sis ho patrně o prázdninách trochu přebíral. Měl bys mu tedy napsat pár slov, aby si nic takového nemyslel.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 37—38)

⁵⁵ Čep trpěl ekzémem, léčil se u dr. Antonína Trýba (1884—1960), dermatolog, básník a prozaik, přítel Halase. Zahradníček Čepovi několikrát domlouval, aby zašel k doktorovi (21. listopadu): „Z Tvého dopisu je ovšem nejvíc na pováženou zpráva o nemenší se chuti k životu té prašiviny, neplech a jak tomu všelijak říkáš. Bude to už brzo dva měsíce, co se to (ten den po sv. Václavu) objevilo na Tvé tváři. Chápu živě, jak je to krušné, a vzhledem k tak dlouhému trvání přestávají opravdu všechny žerty. Měl bys do Brna k Trýbovi přece zajet!“ (TRÁVNÍČEK 2000: 43) Dne 15. prosince píše Čep Zahradníčkovi: „Prašivina, zdá se, už doopravdy odešla, ale zato se kromě té chřipky naléhavě přihlásil jiný neduh, málem stejně pokořující, ale ještě nemilejší: z mých hemeroidů se vylíhl ekzém konečnicku. Nespál jsem celé noci. Musil jsem k lékaři a teď se musím před spaním denně čímsi courat.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 52) O svém neduhu psal Čep na všechny strany,

Výborně, znamenitě! — To prý říkával nebožtík Zubatý,⁵⁶ když se ho ptali, jak se mu daří. Je-li možná? — No, to přátelům pro radost a nepřátelům na vztek. — To jsou patrně ty silné nervy, s kterými se podle dnešní pověry vyhrává. Mám je, myslím, jak se patří silné, a přece jsem pomalu nahromadě rozškubán na hadry desaterými pochůzkami za vším možným, ale za pražádnou prací, která mi uvízla, že pomalu ani na dopis nezbyvá, leda utahanost v zádech a hlava prázdná. S tímhle ke Štanclovi⁵⁷ přece nepůjdu, zvláště když mé šero je teď světlem mezi ostatními marody (všecko od ženy⁵⁸ do Pavla⁵⁹ mi to stůně). „Výborně, znamenitě“, — vesele běhám s nákupní taškou a s hrnci po Petynce.⁶⁰

No, to Ti tak jen povídám, aby sis vážil i těch zachmuřených Myšlechovic při pouhé vzpomínce na pražský mlýn. Uhřínovské Jan tomu říká rozptýlení. To leda doslova. Ale vítr se žene nezadržitelně k západu, vzduch je přece jen zdravější, a tak snad s pomocí Boží všechny ty chřípky nějak překonáme.

Celý čas nikoho nevidím a pamětliv rady „nenavštěvuj dům přítele svého v čas nouze“ nejdu nikam. To by leda někdo z Vás se tu musil ukázat. Občas se na mne Morava anonymně usměje a to je jako oáza.

třeba do Olomouce Josefu Tichému 22. října 1943: „Bohužel moje prašivina se nemá k odchodu, ba spíše se roztahuje. Už jsem z toho nadobro umořen a skleslý. Jedinou útěchou je mi láhev, kterou jsem po Tvém včerejším dopise s chutí otevřel.“ A 9. listopadu: „Milý Jožko, píšu Ti zkroušeně: nastala u mne zase recidiva, takže se nemohu na zítřek oholit. Dej laskavě lístek na koncert někomu známému. Také sobotní výlet je tím ohrožen. Kdyby se mi to snad zlepšilo, ještě Ti napíšu. Rozlezlo se mi to teď po bradě. [...] Mám to už doopravdy kříž.“ (fond Josef Tichý)

⁵⁶ Nepodařilo se dohledat.

⁵⁷ Vyskočilův i Zahradníčkův srdečník dr. Štancl. Zahradníček Vyskočilovi 5. listopadu: „Kolumba máš tedy už s krku a můžeš se víc věnovat zase jiným věcem. Zaráží mě však, že mluvíš také o Štanclovi, vždyť letos tak dobře vypadáš. Ale necítíš-li se, neodkládej to a běž! Já kdybych byl šel hned z jara, nemusel jsem s tím svým srdcem působit tolik nemilé pozornosti, ale i tak se to lepší a doufám, že se mnou bude dr. Štancl spokojen. Takový týden v Kounicích by Ti mohl jen prospět, nesměl bys však zapomenout se zastavit u nás.“ (fond Alberta Vyskočila LA PNP)

⁵⁸ Emilie („Ema“) Vyskočilová (1888—1962), rozená Sládková, neteř J. V. Sládka, učitelka ve Střešovicích. Zahradníček píše Čepovi 17. prosince 1943: „[...] chudák, je celý sedřený, všichni u nich stonali, Eva má po angině jakousi ledvinovou nemoc a paní Ema chřadne na srdce.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 55)

⁵⁹ Pavel Vyskočil, syn.

⁶⁰ Vyskočilovi bydleli v Praze-Střešovicích v ulici Na Petynce č. p. 173 od roku 1938, předchozí adresa Liborova ulice č. p. 405 (1917—1938).

Přes všecku pachut rozjel bych se na nějaký den do Kounic,⁶¹ kam mne zvou, a při tom se tu a tam zastavil. Ale to až jak bude doma. Zatím nemohu nikam. To pak je člověk v penzi a, jak říkají, má svou vůli.

Pozdravuj pěkně doma od nás všech a vzpomeň si, až Ti bude chvíle dlouhá

Vždy Tvůj A.

5 [19,5 x 23 cm, 1 list, jednostranně, perem]

V Praze 22. prosince 1943

Drahý Jene,

už bude pomalu měsíc, co maminka⁶² odpočívá (Bože, jak čas letí nad mrtvými), a já se teprve jakžtakž dostal k tomu, abych Ti poděkoval za Tvé slovo opravdu přátelské a za vzpomínku. Kolem umírajících jako by se roztáčel vír, který strhuje. Doma je pořád nejisto, Eva, a zvláště Emička, posud leží a nemoc jako by nemohla najít, kudy ven. Už to trvá přes dva měsíce, dlouhých šedesát dní, v kterých není chvíli na práci. To je všecko z té šílené zaměstnanosti bez veškerého efektu, jakou dovedl vymyslet jen ďábel.

Byli tu uhřínovští, ale sotva jsme jednou trochu poseděli. Každý má plno záležitostí a na nic pokdy. Nebylo ani pomyšlení vydat se s nimi. Až dá-li Bůh, že

⁶¹ V Dolních Kounicích se scházeli u Bohumila Braunera, který zde pořádal přednášky katolických autorů. Z dopisů mezi Čepem, Zahradníčkem a Vyskočilem se dozvídáme, že schůzky probíhaly v červnu 1941, červenci 1942 a srpnu 1943. Zahradníček píše Čepovi 21. srpna: „[Vladimír] Vokolek přijel po týdenním pobytu v Kounicích, opustiv prý skoro násilím společnost, která se tam sešla (malíř [Emanuel] Frinta, [Václav] Renč, [Zdeněk] Vavřík aj.). Z jeho vypravování oživovaly celkem věci nám známé: dusno a otravně, těsný dům, kde není možno pořádně spát, ponocování ve sklepě, pozdní vstávání, tučné obědy, výtečná slivovice, společnost mecenášova, dlouhé debaty atd.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 10) Na to Čep za tři dny reaguje: „Co mi vypravuješ o Kounicích, je zábavné. Měli jsme dobrý instinkt, že jsme se jim vyhnuli. Ta společnost!“ (TRÁVNÍČEK 2000: 13)

⁶² Vyskočilova matka zemřela 27. listopadu 1943. Emanuel Frynta Janu Čepovi 28. listopadu: „Bertíkovi umřela právě maminka. Kdy bude pohřeb ještě nevím, teď se čeká třeba týden. Není tomu dávno, co umřel jeho švagr. A Josef V.[yskočil] stůně s žaludeč.[ním] vředem. Doma má Bertík celou nemocnici, všichni stůňou a on je obsluhuje a všechno dělá, snad Ti o tom psal, neboť něco říkal o psaní Tobě.“ (fond Jana Čepa LA PNP)

bude lépe, a nechci se vzdát té naděje, zajedu za Tebou a protouláme se trochu a snad se už rozsvítí z toho předlouhého adventu, bude-li dáno přečkat.

Tobě i všem u Vás do vánočních svátků pokoj a zdraví a hojnost milostí z Jesliček. Napiš mi, prosím Tě, zas brzy a nenechávej mne čekat jako já Tebe. V Tvé komůrce⁶³ je přece lépe.

Tvůj Albert za nás všechny.

6 [14,5 x 19 cm, dvojlist, oboustranně, perem]

V Praze 1. srpna 1944⁶⁴

Drahý Jene,

tak jsem Ti slíbil, že hned napíšu, jak jsem doputoval,⁶⁵ ale vidíš, jak to trvá, než se pohnu. Jsem teď doma s chlapci⁶⁶ a nechce se mi ani uklízet, ani vařit, ani sednout ke stolu, a tak jen ťuknu sem i tam a dohromady nad tím bezradně usedám. V této konstelaci zásoba z plných frenštátských hrnců mi přichází vhod, aby to nešlo s kopce tak zprudka.

⁶³ Od září 1939 až po konec války se dostalo Čepovi nuceného azylu v prosté komoře na rodném statku. „Bylo to útočiště a zároveň ostrůvek oddělený od ostatního světa, obklopený temnotami plnými hrozeb.“ (ČEP 1993a: 85). Své působení zde reflektoval v povídce „Komůrka“ (*Akord* 1943—44, roč. XI, č. 2, s. 44—48), později zařazena r. 1944 do knihy *Lístky z alba* (obsahuje povídky: „Stínohra“, „Stará zahrada“, „Komůrka“ a „Rodokmen“) a s nimi 1946 do knihy *Polní tráva* (obsahuje povídky: „Polní tráva“, „Staník“, „Host“, „Lístky z Alba“, „Setkání“ a „Svatojanská pouť“).

⁶⁴ Chybí dopis z 28. června 1944, toho dne píše Čep Zahradníčkovi: „[...] dnes však přišel dopis od Alberta, že tam jede v pondělí 3. července a mocně mě láká s sebou. Rozhodl jsem se, že tedy na den na dva pojedu, avšak až v úterý (v pondělí musím ještě k lékaři).“ (TRÁVNÍČEK 2000: 134) Vyskočil Čepa zval do Frenštátu pod Radhoštěm k Františku Martinkovi, kaplanu ve Frenštátě. Návštěvě ve Frenštátě věnoval Seifert jednu kapitolu ve své vzpomínkové knize; Seifert, Jaroslav: *Všecky krásy světa: příběhy a vzpomínky* (Praha: Československý spisovatel 1985); kapitola „Pět kapek Vladimíra Holana“ s. 316—322. Cestu do Frenštátu domlouvali mezi sebou také Čep se Zahradníčkem. Zahradníček s nimi pobyl týden, Čep s Vyskočilem setrvali ve Frenštátě o týden déle. Říkali jim tam „tři světci“. V březnu 1944 zde nejprve pobýval Vyskočil, v červenci pak tedy všichni tři. Naposled se tu sešli i s Marií Zahradníčkovou na přelomu července a srpna 1946.

⁶⁵ Z plánované schůzky Vyskočila se Zahradníčkem nakonec sešlo, viz dále.

⁶⁶ Petr a Pavel.

V Třebíči mě uhřínovský čekal na faře u telefonu a byl jsem odhodlán s Rudou⁶⁷ se za ním vypravit, jak vzkazoval. Ale doputoval jsem jen do Č.[ervené] Lhoty,⁶⁸ kde oba Fučíkovi⁶⁹ tak do mne mluvili, až jsem od Uhřínova upustil. Paní F.[učíková] před večerem se vrátila domů⁷⁰ a Fučík si na mně ulevil dlouhatou noční hádanicí až do kuropění.⁷¹ Pak se ztišil a doprovodili jsme ho k lesu. Němec⁷² si zpátky postěžoval, že to byla trapná diškuse. Ráno paní řídící jedna sousedka upozorňovala, že jim v noci hrálo moc nahlas radio. Na druhý den jsme byli ve mlýně na obědě a pak v lese ještě s paní Ninou a jejím mužem,⁷³ a to už byl F.[učík] vesel, sbíral houby a o včerejšku ani muk. Rozloučili jsme se velmi hezky.

Paní Růžena,⁷⁴ u které jsem si před lety rozlil ocet, když jsem vyhrožoval jejímu pořádku dětským řáděním, už na to zapomněla a byla ke mně přívětivější. S Černým jsme si cestou do Lhoty pěkně popovídali, i na Cyrila Vochozu⁷⁵ došlo. Dvořák,⁷⁶ jako obyčejně, nebyl doma, ale v Náměšti.

⁶⁷ Rudolf Černý (1905—1979), používal pseudonym Cyril Vochoza, literární kritik, esejista, prozaik, překladatel a publicista, povoláním středoškolský učitel. Spolupracovník *Tvaru*, *Listů pro umění a kritiku*, *Vyšehradu* a *Akordu*.

⁶⁸ Obec v okrese Třebíč, kde žil přítel Bohumil Němec.

⁶⁹ Jitka (roz. Skaláková) Fučíková (1903—1987), překladatelka z němčiny, a její manžel Bedřich Fučík (1900—1984), literární kritik, ředitel nakladatelství Melantrich (1929—1938), pak redaktor nakl. J. R. Vilímek, 1945—1948 ředitel naklad. Vyšehrad a Universum; 1951—1960 nezákonně vězněn, 1967 rehabilitován. Důvěrný přítel Čepův a Zahradníkův, jejichž spisy vydával v Melantrichu a Vyšehradu, v letech 1978—1984 řídil přípravu jejich sebraných spisů v samizdatu (Rukopisy VBF). Napsal o jejich díle řadu studií a významné vzpomínkové medailony v knize *Čtrnáctero zastavení*.

⁷⁰ Do Přibyslavic.

⁷¹ Fučík tou dobou prožíval vnitřní krizi stran své víry. Svě výlevy konfrontoval ústně i písemně v okruhu svých přátel, ještě více jej ale v této situaci dožírala jejich lhostejnost. Tento večer se ovšem Fučík s Vyskočilem neshodli v poválečných vizích, Vyskočil se domníval, že bolševismus pomůže katolické víře na nohy, Fučík jeho optimistické domněnky nesdílel, z jedné totality se totiž Češi řítí do druhé. Fučík — bytostný cholerik — se rozkřičel, dokud ho Rudolf Černý neuklidnil. (SAK 2004: 227)

⁷² Bohumil Němec byl od roku 1934 správcem školy v Červené Lhotě (na Moravě), v padesátých letech vězněn v souvislosti s babickou aférou.

⁷³ Nina Balcarová Píšková (1898—1983), brněnská herečka (Čepova i Zahradníčkova přítelkyně) s manželem Františkem Píškem (1901—1982), redaktor, překladatel a velvyslanec Československa.

⁷⁴ Nepodařilo se dohledat.

⁷⁵ Pseudonym Rudolfa Černého.

⁷⁶ Miloš Dvořák (1901—1971), literární kritik, esejista, překladatel a básník, povoláním středoškolský učitel. Věnoval se výkladu děl Otokara Březiny, Jakuba Demla a Vladimíra Holana. V letech 1927—32 byl redaktorem *Tvaru*, v letech 1939—40 časopisu *Akord*.

Heleď, nezdá se Ti, že jsem už jako ta frenštátská teta s tou Agneškou?⁷⁷ Páté přes deváté, všechno dohromady a vedle sebe. Zrovna tak to bylo s Fučíkem, jako když se tele utrhne.

V neděli se tu najednou ukázal Leoš na pět minut. Vylákal mne na sobotu a neděli do Šimonova za našimi, na Lichnici a do Kutné Hory. Emánek jede v pátek do Přibyslavic,⁷⁸ a tak se svezeme do Něm.[eckého] Brodu spolu. To bude jistě kauza Leoš—Maruška⁷⁹ z druhé strany; co si s tím počnu, nevím.

Drzé (chtěl jsem říci) tváře jeví se teď podivný rozpačitý smutek, a to je v tvářnosti pražských ulic novinka, která nemůže ujít pozornosti. Co bude, dá-li Bůh, až se zase shledáme? Z tvé knížky jsem měl radost. „Tajemství našich setkání“⁸⁰ a „Rodokmen“⁸¹ to jsou mistrovské kousky a nebezpečné sousedstvo „Komůrky“. Co pak se spraví s neurastením!⁸²

Nevím, kdo by dokázal k tomu něco vyvést. Ty kreace à la Štýrský⁸³ jsou leda na překážku. Přál bych Ti ze srdce, kdyby se Ti podařilo takových „lístků“ víc.⁸⁴

⁷⁷ Nepodařilo se dohledat.

⁷⁸ Vesnice u Třebíče, kde žili Fučíkovi příbuzní a kde Fučíkovi o dovolené pobývali.

⁷⁹ Za rozchodem měl stát Vodička, který do Leoše „hučel“. Marie Horáková se cítila dotčená a svou situaci konfrontovala s ostatními, což se Čepovi přičilo. Dne 17. dubna 1944 píše Zahradníček Čepovi: „Dr. [Metoděj] Habáň mu [Timotheu Vodičkovi] mimo jiné také trpce vytýká, že je původcem rozchodu Leošova s Mařenkou Horákovou, a zle zehrá na oba ty horlivce, kteří ustavičně melou o oběti atd.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 109) Čep 19. června píše Zahradníčkovi, že Horáková dostala dopis od Miklíka, v kterém jí píše: „[...] že u Grubra to byl asi vždycky víc soucit než cokoliv jiného, a že za těchto okolností udělal lépe, když jejich poměr rozvázal, a že to vlastně ani žádný závazek nebyl (vždyť prý snoubenec může ještě odejít i od oltáře, právě tak jako novosvěcenec před svěcením na kněze.) Mařenku týrá nejvíc to, že jí teď vlastně říkají, že ona chodila za ním, a ne on za ní.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 127)

⁸⁰ Čep, Jan: „Tajemství našich setkání“, *Akord* 1942—43 roč. X, č. 3—4, s. 81—86.

⁸¹ Čep, Jan: „Rodokmen“, *Akord* 1943—44 roč. XI, č. 5, s. 166—169, řazeno do *Lístků z alba* (1944) a s nimi do *Polní trávy* (1946).

⁸² Narážka na Čepovy nervové stavy mezi psaním, potýkal se s únavou, bolestmi hlavy, přecitlivělostí a podrážděností.

⁸³ Jindřich Štýrský (1899—1942), surrealistický malíř, básník a teoretik, spolupracoval s Toyen, společně vytvořili umělecký směr artificialismus, výtvarnou obdobu poetismu.

⁸⁴ Čep, Jan: *Lísky z alba* (Brno: JUC Josef Stejskal 1944), ilustroval Jaroslav Novák.

Vyříd' pěkné poručení mamince, sl.[ečnám] sestrám a bratrovi,⁸⁵ s kterým jsem se v Kolíně setkal,⁸⁶ a poděkuj mu ještě jednou za mne za cigarety. Znameníť mi prospěly a nevím, jak bych bez nich tu vlakovou mornu vydržel.

Upřímně vždy Tvůj A.

7 [16,4 x 17,9 cm, dvojlist, oboustranně, perem]

V Praze 2. října 1944

Drahý Jene,

vím, že sis řekl, že ode mne se nikdo nedočká, ale já na Tě vskutku denně myslím a v té rozdrobenosti svého času se nedovedu vzchopit, kdy bych chtěl. Teď je všecko mela kolem ajnzacu,⁸⁷ v které se všecka práce zastavuje. Čekám, že každou chvíli i na mne kápne, když je v tom kdekdo.

Před týdnem jsem byl na nějaký den pod Vysokým Chlumcem, dobře Ti povědomým, a setkal se tam s Kovárnou.⁸⁸ Vrátil se z Prahy z předvolání, a jako pan docent vyvázl. Říkal, kdo všecko tam byl a že viděl i Tvé zproštění. Prý si musí

⁸⁵ Václav Čep (1908—1985), středoškolský profesor, překladatel z italštiny, francouzštiny a španělštiny.

⁸⁶ Čep 21. července Zahradníčkovi: „Setkal se s ním na nádraží v Kolíně bratr [Václav Čep], který byl na cestě k nám, a asi pět minut s ním mohl mluvit. Bertík prý mu to hned vysypal, aby mi to vyřídil. Fučík prý „řval jako tygr“. Nic bližšího ovšem nevím; ani to jsem nevěděl, že u toho byl také Ruda [Rudolf Černý]. Bertík prý vypadal hrozně utahaně a ruce se mu třásly. Mně dosud nenapsal. Jsem úzkostně zvědav, jak pochodíš v Příbyslavicích Ty.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 141)

⁸⁷ Totaleinsatz, totální nasazení. Nasazení pracovních sil z okupovaných zemí ve válečném průmyslu a v polovojenských službách.

⁸⁸ František Kovárna (1905—1952), spisovatel, překladatel a výtvarný kritik.

pro ten osvobozovací arch⁸⁹ každý osobně do Prahy dojet. To bych Tě tedy mohl co nevidět spatřit díky té ohavnosti, která má také příjemnou stránku.⁹⁰

Vidíš, ten ztřeštěný P.[áter] František⁹¹ měl přece jen dobré vnuknutí, že nás do toho Frenštátu vytáhl, že nám připravil těch pěkných čtrnáct dní pospolu, kterých snad nelituješ, a především žes na Radhošti našel ten ischias,⁹² který Ti přišel tak nevhod a vhod a dokázal o moci z nemoci!

Ptal jsem se Kovárny i na uhřínovského, o kterém mi říkal, že k osvobození navržen nebyl: ale nemám o něj obav.⁹³ I naši Evu volají. Pobrali ze škol už všechny mladší kantory a teď učitelky do třiceti let. Ale snad ta loňská nemoc něco zmůže. Fryntovic Maruška také už dělá v Letňanech s Helenou.⁹⁴ Eman je rozmrzelý a unavený a patrně skleslý z toho zářijového zklamání. Teď teprve člověk vidí, kolik lidí s ním mělo stejnou nevyslovenou naději, snad všichni — a to snad v jediné uspokojení, že se těm penězokazům přece jen nepodařilo tu nejvzácnější minci zfalšovat a zhanobit.

⁸⁹ Čep 3. listopadu Zahradníčkovi: „Z ‚ministerstva‘ lidové osvěty jsem dostal německou kartičku, podepsanou [Vilémem] Kostkou a [Augustinem] von Hoppem, na které stojí, že jsem ‚auf Grund meines künstlerischen Einsatzes‘ [z důvodu mého uměleckého nasazení] (tomuto termínu bych byl rád nerozuměl) osvobozen od jiné pracovní povinnosti. Dověděl jsem se odjinud, že těch ‚osvobozených‘ je sedmnáct, mezi nimi např. [Vojtěch] Martínek, [Jan] Drda, [Václav] Řezáč, [Josef] Hora, [Vladimír] Holan, [Jarmila] Urbánková, [Jarmila] Glazarová, [František] Křelina, [František] Kovárna, [Zdeněk] Kalista. Co jsem měl dělat? Prohlásit, že chci být raději ‚nasazen‘?“ (TRÁVNÍČEK 2000: 170) Vilém Kostka za Protektorátu pracoval jako úředník ministerstva osvěty a cenzor. Dr. Augustin von Hoop, redaktor Prager Presse, byl Kostkův nadřízený; srovnej Seifert, Jaroslav: *Všecky krásy světa: příběhy a vzpomínky* (Praha: Československý spisovatel 1985); kapitola „Corrig. Von Hoop“ s. 535—543.

⁹⁰ Totožnou informaci napsal Vyskočil také Zahradníčkovi.

⁹¹ František Martinek (1913—1975), katolický kněz ve Frenštátě pod Radhoštěm (1941—1944), poté v Místku, Fryčovicích a Bruntále, zemřel jako farář a děkan v Mohelnici u Zábřehu. Přítel katolických umělců, které zval do Frenštátu a představoval je tamním mladým.

⁹² Zahradníček Čepovi 19. července 1944: „V telefonu mi Bertík sdělil, žes podstoupil ve Frenštátě kúru proti ischiasu a že Tě to velmi postavilo na nohy.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 134) Čep mu odpovídá 21. července: „[...] náš věčně mladý přítel viděl účinek mé protiischiasové kúry příliš optimisticky. Nahřívali mě tam sice diathermií, krmili všelijakými pastilkami a vstříkovali denně injekce (někdy i dvě za den), ale pohybují se přes to přese všecko dosud s námahou a cítím bolest, i když jsem v klidu. Nevím, co z toho bude.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 136)

⁹³ Zahradníček 24. října Čepovi: „S tím pracovním úřadem to nebylo tak zlé, přišel jen dotazník, prý na doplnění kartotéky, jak jej dostávali všichni čeledínové a služky, nedělám si s tím starosti.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 167)

⁹⁴ Sestry Maria a Helena Fryntovy.

Z Hradiště jsem dostal lístek hned po Sově⁹⁵ návratu a pak pozvání. Ale tam se podíváme až jednou spolu. Leošek, ten mladík mysteriózní, jak mu říkáš, nad marností Mařenčiných žalů snuje nová tajemství s G. G.,⁹⁶ jichž jsem měl být o prázdninách na Lipnici a v Kutné Hoře účasten; ale tak to vyšlo, že na poslední chvíli jsem nemohl; a snad dobře tak. Nedávno se mi ozvali oba ze Sv. Kopečka. Co tomu říkají inkvizitoři⁹⁷ na ten čas se sídlem v Tasově, kde ten zrádce o prázdninách také pobýval?

Vyříd' pěkné poručení ode mne a od nás všech u Vás doma a nepřijedeš-li do Prahy, ozvi se brzy.

Tvůj A.

8 [15,4 x 21,6 cm, dvojlist, jednostranně, perem]

V Praze 4. listopadu 1944

Drahý Jene,

tak zčistajasna uhodilo, že mám jet kamsi do Loukova na svatbu,⁹⁸ a dokonce se tam setkat s Tebou. Vypadá to tak trochu pohádkově jako z Maulnesa⁹⁹ a je třeba, abys mi nějak včas dosvědčil, že je to pravda a že to není

⁹⁵ Nepodařilo se dohledat.

⁹⁶ Gertruda Gruberová-Goepfertová/Grubrová-Göpfertová (1924—2014), malířka, grafička, básnička a prozaička, manželka Leoše Grubra. Čepova platonická láska. Ostatně ne první (srovnej Čepovo milostné líčení k Jitce Fučíkové v *Sestře úzkosti* s. 76—79). Čep se svěřuje Zahradníčkovi 3. září 1943: „A uvědomil jsem si — ostatně hned po odjezdu z Kyjova —, že k ní mám mnohem blíže, než jsem Ti říkal a než se mi tu chvíli zdálo, že cítím. [...] K jednomu se Ti přiznám, drahý: že v mých modlitbách postoupila na velmi přední místo... Ostatně Bůh ví.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 19—20) Ale ani jí nebyl Čep lhostejný, naopak: „Není pochyby o tom, že pro ni znamenáš víc než ledajakou známost, a jestliže její citové projevy bývají ještě někdy tak nepochopitelné a protichůdné, nutno uvážit, že je to dívka, skoro ještě dítě, která stojí na samém prahu citového života. Ostatně Ty to sám dobře víš, a nepotřebuješ mých pokynů.“ Tak píše Čepovi Zahradníček 6. září. (TRÁVNÍČEK 2000: 22)

⁹⁷ Zřejmě Gruber a Vodička.

⁹⁸ Svatba Gertrudy Goepfertové s Leošem Grubrem proběhla 11. listopadu v Loukově u Světla nad Sázavou, Gertrudiným svědkem byl Jan Čep.

⁹⁹ *Le Grand Meaulnes* z roku 1913, román Alaina-Fourniera, u nás vyšel jako *Velký Meaulnes* (Praha: Rudolf Škeřík 1928) nebo *Kouzelné dobrodružství* (Praha: Rudolf Škeřík 1949). Čep Fourniera opakovaně četl. „Přirozeně jsem se poznal v postavě Seurela, Meaulnesova přítele, ale postupně jsem také u sebe objevoval výtčky zbloudilého a dvojnásob nevěrného milence.“ (ČEP 1993a: 78)

jen takové mámení, která nám ta srdce dobrodružná G + G jenom nastrojila. Pojedu s jistým nepokojem a chvěním, jako když se jede nazdařbůh, jak jsem to rád dělával, a věřím, že se na té pouti s Tebou shledám.

Předvčírem jsem dostal pěkný lístek z míšeneckého (nebo jak tomu říkají) tábora z Vratislavě. Náš Jirka (nebožtíka bratra mladší synek) se tam nějak zmocnil velení k veliké spokojenosti všech 1 800 účastníků a učinil Skoumala,¹⁰⁰ který je tam také, vrchním táborovým poštmistrem, takže v té bídě se mu daří dobře, sedí za svou poštou a zapaluje jednu fajfku po druhé. Slíbili mi oba dlouhý dopis, který Ti pošlu, až dojde.

Ráno se ozval Bohuslav Tomíček¹⁰¹ z Frenštátu a oznamuje, že mají malou Bohuslávku, o které Ti mám napsat, protože ses na ni doptával, když ještě byla na houbách.

P.[áter] František píše konfuzní dopisy nebo pošle lístek lakonický, třeba takový:

„Jsem doma...“

a dost. Pak přišla škatule z domova z Hané a tím ta záhadná stručnost nabyla plného smyslu.

Těším se, že se mi včas ještě před tou výpravou ozveš. Pěkné poručení od nás všech u Vás doma.

Tvůj A.

Čep se zamiloval do budoucí manželky svého přítele Bedřicha Fučíka, Jitky Skalákové. Přirozeně mezi nimi k ničemu nedošlo, ale v Čepovi natrvalo zůstal tíživý pocit nenaplněné lásky. Čepova recenze *Velikého Meaulna* vyšla v dubnovém čísle *Tvaru* roku 1929 (srov. ČEP 1993b: 160—162 a 245—247 s přednáškou „Poezie a próza“ in ČEP 1993b: 34—40).

¹⁰⁰ A. Skoumal byl spolu se spisovatelem Karlem Novým ve sběrném táboře v Klettendorfu u Vratislavi, eskortován byl z Prahy v říjnu. Jeho žena Hana (roz. Duxová) byla Židovka.

¹⁰¹ JUDr. Bohuslav Tomíček (1907—1994), básník, publikoval v regionálních tiskovinách, vydal sbírku *Vítr a list* (Praha: Rajmund Pospíchal 1934), máchovské reminiscence *S hlavou obnaženou* (Praha: F. J. Müller 1936), v nacistických žalářích vznikly sbírky *Zpěv za mřížemi* (Praha: Karel Dobeš 1945) a *My chudí nařizujeme* (Praha: Karel Dobeš 1945).

V Praze 9. prosince 1944

Drahý Jene,

vzpomínám, že je tomu právě měsíc, co jsme načínali to loukovské svatební dobrodružství, které nás zase na chvilku svedlo, a proto bylo pěkné a pamětihodné. Kdo by se byl nadál, když jsme se loučili s dr. Pojerem,¹⁰² že za týden na to pojede právě tak do Brna málem pro smrt!¹⁰³ Jakkpak se mu asi vede? Tak ta gončarovská¹⁰⁴ idyla v Petrovicích¹⁰⁵ byla bez potuchy před samými dveřmi takového neštěstí. A ty jsi uklouzl jen tak o vlásek.

Měl jsem tu na týden frenštátského P.[átera] Františka,¹⁰⁶ chodil jsem s ním po Praze od Bílé Hory k Olšanům a kříž na kříž, i pout do [Staré] Boleslavi jsme vykonali tam i zpět pěšky, a tak má Prahu v kostce, která ho, myslím, řádně v botě tlačí. Ale poznal jsem, že to ještě všecko vydržím, až na bolesti v kříži, které mne poslední dobou při dlouhém stání, a zvláště při tahání všelijakých břemen, zle trápí. Je to asi něco v pateři, nějaké uskrínuté nervy: patrně to bude z té mizerie časů, která nám sedí za krkem příliš dlouho, a beztak už pošramocené obratle vypovídají. Ale ne abys myslil, že si z toho dělám! Ještě něco hodlám unést a vydržet a nepozbývám naděje ani před tím černým zmatkem, do kterého se, jak se zdá, řítíme. Mám jednu jistotu: a to v dokonalé přepočítání všech, kteří

¹⁰² Prof. MUDr. Jaroslav Pojer (1908—1983), přednosta interní kliniky Lékařské fakulty v Brně, kardiolog a enzymolog. Bratr Jana V. Pojera (1900—1984), úředníka a vydavatele edice krásných knih Atlantis.

¹⁰³ Bombardování Brna z 20. listopadu 1944, Pojer vyšel se zlomenou rukou, kdežto jeho služebná Anežka zemřela. Halas raněn nebyl a Čep odjel tři dny před nešťastnou událostí. Z Halasova dopisu kolem 27. listopadu Čepovi: „Seděli jsme u Pojerů a vlítlo to naproti ke Šteflům [prof. MUDr. Jiří Štefl (1904—1961), farmakolog a autor detektivních příběhů]. Jsme na světě tak o 30 vteřin a 5 metrů: Anežka, co sloužila u Pojerů, zůstala pod schodama. Pojer má zlomenou ruku a rozbitou hlavu. Bylo to zlé a nechce se mi to vypisovat. Těším se, že Ti to brzy vylíčím. Byl jsem kupodivu náramně klidný a přesvědčen, že tak hloupě nemohu zajít! Za zkušenost to stálo. Dům Pojerů hořel. Pojer je v Petrovicích. Ještě jsem z bytu nevylezl, a tak o Praze nevím nic.“ (HALAS 2001: 243)

¹⁰⁴ Ivan Alexandrovič Gončarov (1812—1891), ruský spisovatel, autor Oblomova.

¹⁰⁵ Ves na Jihlavsku, kde žili Pojerovi příbuzní, často zde pobýval F. Halas. Čep, Vyskočil i Zahradníček se shledali v Petrovicích, z Vyskočilova dopisu 19. prosince 1944 Zahradníčkovi: „I pro mne ta loukovská avantúra se jeví čím dál půvabnější a jsem G[öpfertová] + G[ruber] zavázán díkem za tu barvitost vzpomínek na věci původně přičmouřlé, a zvláště za naše shledání i ten gončarovský závěr v Petrovicích, kdy člověk na chvíli zapomněl na můru, která nám na sedmý rok sedí za krkem.“ (fond Jana Zahradníčka LA PNP)

¹⁰⁶ Jako projev díku za Frenštátský pobyt pozval Vyskočil Martinka na týden do Prahy.

nastrojují a počítají v tomhle dějství, které lidé sice spískali, ale kterým zřejmě a jasně od počátku nevládnou. Proto jsem vcelku pokojný: dělám, co mohu, a snažím se být z cesty.

Byl u mne Durych,¹⁰⁷ vykládal, jak luští geometrické příklady, kde je luštění v koncích, opravdu *dělá* na těch Služebnících,¹⁰⁸ na té zmrzlině, která, myslím, už nezvláční, zaváděl řeč na Tebe a vypůjčil si Zahradníčkův Bič.¹⁰⁹ To po mých poznámkách, když se mě ptal na novější literaturu.

Také Fučík v pondělí přišel, zval mne k nim a byli jsme tam s Emánkem a s Miklíkem na Mikuláše.¹¹⁰ Čekal jsem na nějaké dozvuky,¹¹¹ ale dopadlo to fidél: jen tak se povídalo (byl tam i František a vyprávěl o partyzánech) a Fučík se se mnou radil o filmu.¹¹² Tak je to zase jako by nic.

Dnes došla Groggerová¹¹³ v pořádku. Posílám Ti toho Hölderlina,¹¹⁴ v kterém snad poznáváš kousek toho, co chci dělat, ale nedělám. Prosím Tě o nějakou tu *Úzkost*¹¹⁵ a můžeš-li s věnováním Evě, pro kterou nic nemám a která Tě ráda čte. Bylo by toho ale spíš tak na povídání než na psaní, a já se nevzdávám naděje, že Tě uvidím.

Naši Tebe i všechny u Vás se mnou upřímně pozdravují. Pán Bůh Tě opatruj!

Tvůj A.

¹⁰⁷ Jaroslav Durych (1886—1962), vojenský lékař, prozaik, básník, esejista, překladatel, publicista. V letech 1923—27 redigoval *Rozmach*, v letech 1927—32 *Akord*.

¹⁰⁸ Čtyřdílná historická epopéj o jezuitských misích v Japonsku v 16. a 17. stol, na níž pracoval Durych v letech 1931—61. První díl vyšel roku 1940 v Praze: Durych, Jaroslav: *Služebníci neužiteční* (Praha: Vyšehrad 1940). Ostatní díly pak spolu s prvním vyšly roku 1969 v Římě: Durych, Jaroslav: *Služebníci neužiteční* (Řím: Nakladatelství benediktinského opatství 1969).

¹⁰⁹ Zahradníček, Jan: *Pod bičem milostným* (Brno: Akord 1944).

¹¹⁰ Na Bertramce.

¹¹¹ Dozvuky z lhotské letní horlivé diskuse. Vyskočil tvrdil, že si začal Fučík, Fučík zase osočoval Vyskočila.

¹¹² Snažil se uniknout nasazení ve fabrice, pracoval na filmovém libretu, nezrealizováno.

¹¹³ Čep vzal na sebe z důvodu finanční tísně (vyhoření statku) mnoho překladatelských závazků, překlad nestíhal, a proto 2. díl dokončil Karel Dvořák (1913—1989). Groggerová, Paula: *Brána na Grimmingu: román. Kniha první* (Praha: J. R. Vilímek 1941) a druhý díl Groggerová, Paula: *Brána na Grimmingu: román. Kniha druhá* (Praha: J. R. Vilímek 1941).

¹¹⁴ Rok po stém výročí smrti německého prokletého básníka (1770—1843) vyšel u nás výbor *Torso odkazu*, sestavil Vojtěch Jiráček za spolupráce Bohumila Nováka. Hölderlin, Friedrich: *Torso odkazu: Výbor z díla* (Praha: Fr. Borový 1944). Péčí Vyskočilovou vyšla také kniha *Hölderlin a Diotima*. Hölderlin, Friedrich: *Hölderlin a Diotima: Dopisy a básně* (Praha: Václav Pour 1944).

¹¹⁵ Čep, Jan: *Sestra úzkost: výbor z povídek* (Brno: Akord 1944).

P. S. Groggerovou vrátím, jakmile Hana¹¹⁶ bude hotovo s excerpty pro tu státnici.

10 [19,5 x 23 cm, 1 list, oboustranně, perem]

V Praze 19. prosince 1944

Drahý Jene,

děkuji Ti za Evu za knížku, a zvláště za Tvůj dopis, kterým jsi mne potěšil a poradoval. Tím víc lituji, že sejít se s Tebou je událost tak řídká. Bůh ví, kdy a kde se zase setkáme a jaká příležitost nás svede, když umlouvat a chystat si nemůže člověk takřka nic.

Dnes jsem dostal po dlouhé přestávce dopis od uhřínovského s referencí o Tvém úspěchu, s kterým jsi v Hradišti světle a názorně předvedl historii loukovskou.¹¹⁷ Škoda, že jsem při tom nebyl.

Uhřínovskému se ty pochmurné obrazy z loukovské svatby vybarvily jako nám dorůžova: i připomněl jsem mu při tom jemně, kdy už nám nedá chodit po těch „cizích“ svatbách a pozve nás na vlastní.¹¹⁸ Proč by to nemohlo být, když všecko potřebné, jaks mi psal, tu je? To bychom se, pane, rozjeli a to by byla teprve historie!¹¹⁹

¹¹⁶ Nepodařilo se dohledat.

¹¹⁷ Zahradníček Vyskočilovi 16. prosince 1944: „[...] bude to už měsíc, co jsme se v Třebíči rozjeli po tom svatebním a posvatebním vandrování. Já zatím strávil skoro 14 dní v Hradišti, zastavil se cestou tam i zpět v rozbitém Brně. Vidíš z toho, že Morava je dosud skoro celá sjízdná a že všude je skoro bezpečno [...] V Hradišti jsme se setkali s chlapcem a vzpomínali ovšem na Loukov, on předvedl i některé zdramatizované výjevy z předsvatebního večera a sklídl za to potlesk. A opravdu, když teď už necítím všelijaké ty potíže cestovací, ubytovací, ba i vyměšovací, jeví se celý ten zájezd dost sympaticky, zvláště ovšem tím, že jsme mohli být tak pěkně pohromadě. Bůh ví, kdy se zase tak shledáme.“ (fond Alberta Vyskočila LA PNP)

¹¹⁸ Vyskočil Zahradníčkovi 19. prosince: „Od myšlechového jsem se už dověděl o pobývání v Hradišti a mám z Tebe radost. Kdy pak už přestaneme jezdit po ‚cizích‘ svatbách a půjdeme na tu naši?“ (fond Jana Zahradníčka LA PNP)

¹¹⁹ Zahradníček se s Marií Bradáčovou oženil 15. října 1945 v Uhřínově, oddávajícím knězem byl Petr Lekavý, Zahradníčkovým svědkem byl Čep. Před Vánocemi 1945 se manželé přestěhovali do brněnské Černopolní ulice č. 50. Čep v dopise 7. listopadu Zahradníčkovi hodnotí svatební veselí:

V neděli jsme byli s ženou u Halasů a vzpomínali na Tebe a na Jana, který cestuje hrdinsky po Moravě v hrůzách jako mezi kapkami deště.¹²⁰

Třebaže se nám do Vánoc chmuří, přeju Ti všem u Vás veselí z Narození, o které nás nikdo připravit nemůže, a hojnost všeho dobra z Jesliček.

Za nás všechny Tvůj A.

adresa Foerstrova: Praha–Strašnice 1051.

Tu pětadesátku¹²¹ naplní právě den před Tvými narozeninami 30. t.[oho] m.[ěsíce]¹²²

11 [19,5 x 23, 1 list, oboustranně, perem]

V Praze 26. ledna 1945

Drahý Jene,

stále na Tě myslím a měl jsem radost, že ses ozval, třebaže trochu černěji, než jak mně se to jeví. Ale jsi o tolik blíže a snad už za noci vidíte záplavy a brzy uslyšíte dunění, které do Prahy ještě nedoléhá, a věřím, že i Myšlehovicím zalehne někde za Jeseníky.

P.[áter] František mi včera psal delší psaní z Místku a líčil hotový zmatek, s kterým tehlekrát byl jeho vyjadřovací způsob v náležitém souhlasu.¹²³ I v Praze, zdánlivě posud stejně malátné a otrávené, je na obou stranách zřetelný určitý

„O té svatbě jsme nadělali v Uhřínově notné ostudy. A to ještě jsem byl já handicapován tou anginou; jinak by se mnou nebylo, se starým oslem, teprve k vydržení.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 252)

¹²⁰ Vyskočil píše Zahradníčkovi 19. prosince 1943: „Drahý Jene, už jsem myslil, Bůh ví, co se s Tebou nestalo při Tvém smělém putování po Moravě skoro válečné.“ (fond Jana Zahradníčka LA PNP)

¹²¹ Zahradníček píše Čepovi 2. ledna 1945: „Sledoval jsi oslavy pětadesátin J.[osefa] B.[ohuslava] Foerstra? Na konec kaňka! ‚Intimní slavnost‘ v ministerstvu lidové osvěty a dědoušek nemeškal tam přispěchat i s paní. Stultissimus senes! [patrně chybná komparace adjektiva: stultissimi senes, nejhloupější stařečkové] A potom se div našemu Jakoubkovi [Jakub Deml]!“ (TRÁVNÍČEK 2000: 192)

¹²² Josef Bohuslav Foerster se narodil 30. prosince 1859, Čep se narodil 31. prosince 1902.

¹²³ Podle Vyskočila byl jeho stylistický písemný projev pln zmatku, jak psal také Zahradníčkovi: „[...] vyjadřovací způsob teď vhodně odpovídá zmatku, který vládne v těch končinách.“ (fond Jana Zahradníčka LA PNP) Viz také výše: „píše konfušní dopisy nebo pošle lístek lakonický“.

nepokoj a zjevy podivné jako vyskakující plaménky, když ze spodu už hoří. Jinak samá omezení a vzrůstající nedostatek, i všechna ta pačinnost vážne již dokonale, ale zatýkání jde svým pořádkem a vláda se nesrozumitelně proměňuje, za Moravce Scheinosta¹²⁴ jako min.[istra] školství a osvěty čili bez rezortu a pod.[?] podivnosti na cestě k zřetelným koncům a do nezřetelných začátků. Mrzne, zvykám si v netopeném a jsem celkem klidný. Asi před týdnem se u nás ukázali G + G (škoda, že mne nestihli doma) a rozloučili se s Prahou.¹²⁵ Tak se pomalu ocitneme za nepřestupnými přehradami, beze zpráv jeden o druhém a Bůh ví, kdy a kde se snad ještě shledáme. To je pomyšlení těžké.

Ale at' už je Pánu Bohu poručeno jakkoliv, s určitým zadostiučiněním můžeš teď vyhlédnout z okna k protějším vratům a ostatním podobným protějškům v Myšlechovicích a v tomto podobenství ke všem těm, kteří se přepočtli.

Co se týče toho, co nás čeká, jsem pevně přesvědčen, že ideje jsou organizmy a jistě dokonalejší než ty tělesné a že jejich části, kterým se chtělo obstát o sobě, mají nepřemožitelnou gravitaci k celku, z kterého byly vytrženy. Snad mi rozumíš. A proto pro vzdálenější časy jsem klidný, i když na blízku to bude s námi, Bůh ví, jaké.

Pokud pošta ještě půjde, ozvi se častěji, třeba jen lístkem, abych věděl, co je s Tebou. Bůh Tě zachovej a ochraňuj a v dobré mysli Tě posiluj i všechny u Vás. Vyříd' od nás ode všech upřímný pozdrav.

Vždy Tvůj A.

Bratrovi do Poděbrad¹²⁶ něco už seženu a pošlu.

¹²⁴ Jan Scheinost (1896—1964), novinář a politik, v letech 1933—43 šéfredaktorem *Lidových listů*. Od roku 1943 byl šéfredaktorem Národní politiky a zastával silné proněmecké postoje. Za svou činnost byl po osvobození odsouzen na deset let vězení. Scheinost se ministrem nestal, funkce ministra školství a lidové osvěty zanikla, posledním ministrem byl Emanuel Moravec. Následujícím ministrem školství v komunistické vládě se stal Zdeněk Nejedlý.

¹²⁵ Vyskočil psal Zahradníčkovi 30. ledna, že Grubrovi už nemají po zlých zkušenostech odvahy vydávat se někam na cesty.

¹²⁶ Václav Čep bydlel v Poděbradech.

V Praze 17. února 1945

Drahý Jene,

poněvadž z jedné i z druhé strany tlampače mlčí a noviny zaznamenávají věc jako nepatrnou lokálku, musím Ti něco napsat o pražském popelci,¹²⁷ který byl důkladný. Vidíš, jsem živ a zdrav, ale kolik jich není! Zatím počítají na 1 300 mrtvých, raněných spousty a kolik jich ještě je zasypáno, Bůh ví. Šlo to širokým pruhem od smíchovské strany Palackého mostu až ke hřbitovům. Užil jsem toho jako z první ruky.

Právě jsem vstupoval na Vinohradský hřbitov, když se sirény rozhoukaly. Nebe bylo poměrně jasné a nic nebylo vidět ani slyšet. Ale sotva jsem došel ke hrobu rodičů (to bylo asi v pěti minutách) a chvílku tam postál, strhlo se to jako nevypsitelný rachot přímo nade mnou a přede mnou se vyvalilo temno kouřů. Jen jsem bleskem pohlédl vzhůru na to mračno a spousty bílých pruhů za ním a nemaje kam se schovat, přitiskl jsem se k protějšímu pomníku pod dvě staré

¹²⁷ Bombardování Prahy americkým letectvem ze 14. února 1945 na Popeleční středu, navigátoři si spletli Prahu s Drážďany. Halasovo svědectví (kolem 20. února Čepovi): „Drahý Honzíčku, už je to za náma a zdá se, že to bylo stejně nesmyslné jako v Brně. Končilo to nedaleko od nás (u Flory), a tak to naše střechy zatím minulo. Než jsme seběhli do sklepa, bylo po všem. Když jsem procházel Prahou, tak se brněnské zážitky vracely. Člověk slyšel o tolika tragédiích i grotesknostech, že si to zatím nemůže nijak v hlavě srovnat. Nejhuře to vypadá kolem Emauz (Fučík viděl z oken, jak se řítila emauzská věž a jak to padalo), na Karláku, kolem Orbisu, Ječná aj. je to pruh od Palackého mostu až sem k nám. Jde sice o jednotlivé domy, ale lidí tam zůstalo dost. Zase bylo vidět ty smutné průvody s peřinama atd. z jedné kaluže se rozvážně díval obrázek Goethův. Podumal jsem nad ním. Žádnému z našich známých, jak se zdá, se nic nestalo. Bude-li to pokračovat to nikdo neví. Aspoň kdyby dali pokoj v noci. Teď houkají přípravu zase. (HALAS 2001: 250) Čep Zahradníčkovi 26. února: „Fučík psal, že když po ohlášení poplachu otvíral okna, viděl, jak se hned v první chvíli kácí pravá emauzská věž. Alberta to zastihlo na Olšanech, u hrobu rodičů. P. [Karel] Šupa mi líčí (na Karlově náměstí to bylo, jak se zdá, nejdivočejší) dodatečnou historii s ohromnou nevybuchlou pumou, kterou objevili až v noci na čtvrtek v Karlových sadech, pár kroků před kostelem sv. Ignáce. (Kostel zůstal za náletu ušetřen, ale trakt býv.[alé] jezuitské koleje a později vojenské nemocnice, nyní sídlo kliniky Jiráskovy a Hennerovy, byl bombou rozčísnut ve dvě.) Ta nevybuchlá puma tedy, kterou měli nejprve za vzdušné torpédo, udržovala zbylé obyvatele Karlova nám.[ěští] V úzkosti až do pátku, kdy ji odvezli trestanci. Zapomnělo se pro ni i na zasypaný kryt u pomníku Karoliny Světlé; rozstřelovali jej až v neděli a našli tam dvacet — třicet zabitých a zadušených lidí. Lékaři prý tvrdili, že někteří ještě v pátek žili.

Letadel bylo celkem asi padesát, a celkové spousta, ačkoli drásavá, se ovšem nedá srovnat s tím, co zažívají jiná města. Jde tu patrně o napodobení metody, které se s takovým úspěchem užilo v roce 1940 ve Francii a jejímž cílem je způsobit zmatek a rozvrat a ucpat komunikace.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 213)

túje a čekal, co se na mne sesype. Když trochu polevilo, přeběhl jsem k blízké hrobce a přilepil se alespoň do jejího výklenku u vchodu na mříž a tam to šťastně přestál do konce, nemaje potuchy, co se stalo a co jsem pak viděl cestou domů, tluče se mezi spoustami lidu a přes hromady cihel a skla, proudů vody a strhaných el.[ektrických] drátů tři hodiny pěšky domů.

Pohled z hradní rampy byl truchlivý. Nad Novým Městem, Pankrácí a Vinohrady plno kouřů, a když vítr trochu je rozvál, ukázala se troska Emauz. Jsou bez věží a střecha i klenba propadlá. Palackého most pobořen i část jednoho z těch krásných Myslbekových sousoší¹²⁸ na smíchovské straně. Karlovo náměstí utrpělo nejvíc. Kryt v parku u pomníku K.[aroliny] Světlé proražen a zasypán i s lidmi. (Co Ti teď písí, zas už sirény, které od středy nepřestávají plašit.) Dům charity a dva nové baráky vedle nich vyhořely. Celé ulice, Fochovka, Ječná, Resslerova atd. jsou nadobro bez kousku skla v oknech. Smysl toho všeho je nadobro záhadný, ale většina lidí se snaží ve své důvěře všelijak vysvětlovat, alespoň jako prý omyl.

František z Místku píše ztřeštěněj než kdy jindy. Patrně už je to tam k nevystání to vyčkávání, co se stane.

Bratrovi do Poděbrad jsem poslal neúplného Böhma¹²⁹ (počátek chybí), jediné, co se dalo sehnat. Snad se pro to nepohněvá.

Půjdeš-li někdy do Měrotína, nezapomeň vyřídit P.[áteru] Pištělkovi,¹³⁰ že často na něho vzpomínám. Upřímně Tebe i všechny u Vás zdraví, a aby Vás Pán Bůh zachoval, prosí

vždy Tvůj A.

¹²⁸ Sousoší Přemysla s Libuší a Lumíra s alegorií písně byly poničené natolik, že bylo nutno zhotovit kopie.

¹²⁹ Jakob Böhme (1575—1624), německý filosof, konkrétní dílo se nepodařilo dohledat.

¹³⁰ Rudolf Pištělka (1890—?), kněz v Měrotíně (1933—1948).

V Praze 20. února 1945

Drahý Jene,

včera přišel Tvůj dopis, s kterým se křížilo mé psaní v obšírnějším vypsání, ale vidím, že psal jsem víc o sobě než o věcech. Tak alespoň narychlo (pospíchám na poštu se škatulí) trochu dodatků.

Včera jsem byl na Vinohradech a cestou nazpět jsem trochu obhlédl ulice kolem nemocnice, Na Slupi, Emauzy a Karlovo. Je to spoušť truchlivá. Zahradníčkova klinika¹³¹ beze skla v oknech, v ulicích na Vinohradech krátery po bombách, porodnice beze střechy nad kaplí (nezahynul tam však nikdo). Malírna a sklady kulis Nár.[odního] div.[adla] proti sv.[atému] Apolináři ještě hořely, vypáleny do základů. Kostelu naproti přes ulici se nestalo nic. Emauzy vypadají hrůzně. Kostel i Klášter vyhořely, ale zachoval se chór, hlavní oltář bez poruchy, varhany, socha sv. Benedikta v lodi a co je nejpodivnější, P.[anna] Maria Montserratská nad vchodem do nádvoří přímo pod zřícenými věžemi zůstala bez poruchy. I křížová chodba se vzácnými freskami ze 14. st.[oletí] zůstala zachována. P.[?] Vágner,¹³² který řídí práce, řekl, že celkem dobře se dá vše zřídit, bude-li, kdo by o to stál, a bude-li peněz. Faustův dům zle poškozen a fronta jez.[uitské] koleje probořena přímo v polovině.

U stanice dvacítky cestou domů jsem se potkal se Skoumalem.¹³³ Doma mají vytlučeno;¹³⁴ podobně je zřízen i Tvůj někdejší pankrácký pokoj, přímo proti domu je kráter, do kterého se zřítíl protějšší rohák. Ohrada směrem k Podolí, kudy

¹³¹ Prof. MUDr. Jan Zahradníček, DrSc., (1882—1958), ortoped, bratranec básníka Jana Zahradníčka. Klinika se na konci války z ulice Ke Karlovu přestěhovala do ulice Na Bojišti.

¹³² Pan či páter Vágner? Nepodařilo se dohledat.

¹³³ Vrátil se z Vratislavi, ale od 22. února do 1. května 1945 byl internován znovu, tentokrát v táboře pražského gestapa na Hagiboru. Jeho žena mezitím ležela s novorozencem, v dubnu ale chlapec zemřel.

¹³⁴ Zahradníček Čepovi 5. března: „Eman, který Ti už jistě také psal, se zmiňuje o Skoumalových, kterým se sesypala okna v bytě, kde ležela paní Skoumalová s novorozeňátkem zmítajícím se mezi životem a smrtí. Synek byl zachráněn k životu, a Aloys, který se vrátil od Vratislavi, musil zase kamsi nastoupit...“ (TRÁVNÍČEK 2000: 216).

jsi patrně chodíval na sedmnáctku nebo jednadvacítku, je bombami přímo přeorána.

Malvazinky také dostaly, a zvláště dělnické domky v Jinonicích, ale Waltrovka vedle je intaktní. Nu, jako v Ostravě, v Plzni, v Brně a tak podobně.

Štorma¹³⁵ v nemocnici na Kar.[lově] nám.[ěstí] zasypal strop, ale neublížil mu. Jinak nevím, že by někomu z našich známých se bylo něco stalo.

Dnes v noci ve čtyři jsme si opět poseděli ve sklepě, ale bylo slyšet jen vzdálené rány.

Bud' rád, že jsi v Myšlechovicích, kde je snad přece o něco lépe.

Doma vyřid' od všech nás poručení a Bůh Tě opatruj

vždy Tvůj A.

Vzpomeň si brzy nějakým slůvkem, třeba jen tak na kousku papíru. Co pak nám lepšího zde zbylo? Té Litovli se hled' vyhnout. Snad se Bůh smiluje do několika neděl.

14 [14,9 x 11,1 cm, dvojlist, oboustranně, perem]

V Praze 7. dubna 1945

Drahý Jene,

jak jsem se zas poradoval z Tvých řádek, tak dlouho již z Myšlechovic nic nepřišlo, a těším se, že se Ti v Kolumbovi i s jeho pokroucenostmi a nedostatky zalíbilo. Tak rád a s vděčností bych vyslechl Tvé námitky k narovnání mých kostí, obávám se, že nakřivo již ztvrdlých.

¹³⁵ Břetislav Štorm (1907—1960), architekt, heraldik, spisovatel, esejista a grafik. Ve 30. letech působil v Praze na Ministerstvu veřejných prací. Přispíval do *Filosofické revue*, revue *Na hlubinu*, *Řádu* či *Rozmachu*.

Sám o tom mám mínění pramalé a vydávám to jen jaksi s ostychem. Vždyť jsem to nikdy nechtěl a dostal jsem se do toho skorem jako do léčky. Historik nejsem vůbec, leda tak ze vzdáleného dotyku literární, ale i k té vědě, jak víš, mám vrozenou nechut. Teprve v práci, do které jsem se jaksi z nezbytí pustil, se mi ukázaly jisté souvislosti s tím, co je mi oblastí vlastní. Našel jsem v Kolumbovi postavu nezasazenou jedem z renesance, neukrácenou a neodmocněnou humanistickým rozporem vědění a víry, z něhož se básník ocitl ve svém dosavadním vyhnanství. Ale co Ti tu vykládám. Ty, který s tak vzacnou pozorností čteš, poznáš sám, co jsem se snažil říci v úvodu a v dodatku, jediných kouscích z toho mnoha psaní, které jsou jakžtakž z mého.

Tak se mi zachtělo konečně napsat P.[áteru] Pištělkovi a dostal jsem od něho pěknou odezvu. Ani nevíš, jak rád na ty naše zacházky do Měrotína vzpomínám a přes všecku tmou před námi se těším, že se ještě jednou spolu vypravíme.

Pražádných líbezností si nemaluji, ale jsem ve svém nitru bez nepokoje ujištěn, že to úžasné dějství, jehož jsme svědky i činiteli, postupuje jako matematický příklad k nutnostem, na kterých Ti, kdož provádějí, ze *svého* nic nezmění, ať už ty hevery, páky a košťata mají jakákoliv jména. Jaká pak vůle prosazovat to či ono, jen strašná důslednost, která se už nikoho neptá a jde za svým. Jediné aktivní je poznat a nestát v cestě v díle Spravedlnosti, která ponechala naději na milosrdenství.

U Halasů jsme byli, jak už víš, s Vašicou a pak ještě krátce na to byl Fr.[antišek] u nás a poseděli jsme pak v Břevnově v klášteře. Franta je celkem na tom dobře. Brzy budou chovat,¹³⁶ a tak se dokonce pomýšlí na správu toho, co posud tak zůstávalo nespraveno.

Dnes jsem dostal od Tomíčka obálku s umrtním oznámením jejich maličké Bohuslávky. Má to, chudák, žalost.

Poslední týden jsem prochodil po doktorech. Samé zkoušky a rentgeny. Ukázalo se, že mi vlastně nic není a že veliké bolesti v pravém boku, které mne už

¹³⁶ Halasův druhorozený syn Jan se narodil 8. května 1945.

dlouho překázejí, jsou z pateře. Nějak se to rozviklává a sesypá pod tím šestiletým nákladem. Zahradníček to prohlížel a říkal, že jsem si vzpomněl včas, jinak že bych byl brzy nahromadě.

Ale já si z toho mnoho nedělám, až na ty potíže při sezení a delší chůzi. Doporučili mi tělocvik, a tak budu po delší pauze zase „sokolovat“, jak tomu říkal starej Masaryk.¹³⁷

Doma se v tom přituhlém čase o žlábků vysokém jakžtakž držíme. Zaplat' Pán Bůh. Eva učí, Petr je stále ve fabrice a Pavlík zase od středy chodí do školy, kromě robot na bouranicích a smetištích, kam je na neděli zahánějí.

Těch stvůr u Vás jste se už snad zbavili?¹³⁸ Včera Brauner¹³⁹ mi psal, že se to na jižní Moravě rojí podivnými rozjížd'kami. Snad se to brzy ukáže i v již.[ních] Čechách cestou z Moravského pole, které se tak pěkně rozvírá.

Bud' zdráv a Pán Bůh s Tebou a se všemi u Vás. Snad Ti ještě nepíšu naposledy.

Upřímně Tvůj A.

15 [14,9 x 20, 9 cm, dvojlist, oboustranně, perem]

V Praze 17. dubna 1945

Drahý Jene,

z toho, cos mi napsal o Kolumbovi, se mi jaksi zatočila hlava a vzpírám se tomu uvěřit, ačkoliv slovo je Tvé, který jsi vůči mně byl vždy tak upřímný. Jsem spíš ochoten k Tvým výtkám, které mi utkvěly a kterých si vážím jako důkazu

¹³⁷ E. Frynta 21. dubna Čepovi: „Starost mi působí náš dobrý Bertík. Trpěl asi jako dítě rachitidou a teď po nedostatečné výživě několikaleté mu hrozí zhroucení kostry. Prof. Zahradníček řekl, že musí cvičit nějaké zvláštní pohyby, aby nedošlo ke katastrofě. Prosme Boha, aby nám ho zachoval, neboť jakákoli radost bez něho by nebyla úplná.“ (fond Jana Čepa LA PNP)

¹³⁸ „Ke konci války zaplavili dvakrát naši chalupu ustupující němečtí vojáci, kteří spalovali na našem dvoře papíry a stříleli do pneumatik svých nákladních vozů.“ (ČEP 1993a: 86)

¹³⁹ Bohumil Brauner (1899—1986), obchodník, mecenáš katolického umění, vydavatel. V Prostějově a poté v Dolních Kounicích pořádal přednášky předních katolických umělců (Jaroslav Durych, Alfred Fuchs, J. Čep, A. Vyskočil), kterým za války pomáhal v zásobování zejména potravinami. Vyskočil zde naráží na postupné osvobozování.

Tvého opravdového přátelství. Kromě určité schopnosti úsudku považuji se za člověka nedostatečně vzdělaného a nenadaného k tvorbě, který se pokusů o takové věci dávno vzdal a soustředil svou snahu toliko k službě tomu, čemu se říká umění. Jsem už stár na jakoukoliv ctižádost. Snad mne znáš, abys o tom nepochyboval. Ale přece bych si přál, aby mi zbylo pokoje na tu trošku, kterou mám před sebou. Ale to je u Pána Boha.

Zatím to kolem zle řádí. Jsou tu nyní od rána do večera i přes noc a na houkání sirén je spolehnutí pramalé. Stíhačky proletují nad námi docela nízko a zatím pronásledují jen lokomotivy, silniční povozy a ostřelují spoje kolem dokola. Otravné pražské ulice ožívují podivným, jaksi zmateným ruchem všelijakého stěhování a odvážení a vůbec to nabývá vzhledu i napětí blízkosti fronty. Obsazené byty se vyprazdňují, závody pro válečnou „výrobu“ se zavírají a zvýšená nejistota, netrpělivost a rostoucí zmatek ve všem, pak ti beze smyslu a nálady se potloukající vojáci dávají tušit dny už jen krátké. Přes všecky ty hrozivé úkazy Praha je zřetelně jaksi při náladě, která se už netají a stoupá.

Včera po poledni jsem byl se ženou na břevnovském hřbitově na pohřbu ženy mého prvního řídícího¹⁴⁰ tady v Břevnově. Jeden z posledních svědků časů před pětatřiceti lety. To byl pohřeb uprostřed houkání, ohňů a kouřů kolem dokola a v hukotu ran. Navštívili jsme pak hrob malého Vojtíška Skoumalova; byl právě čerstvě zaházen a na položeném věnci byla pentle se jménem jejich nejmladšího Václava.¹⁴¹

Ani nevím, kolikrát bylo nutno odběhnout od tohoto psaní. Teď kolem šesté je chvilka klidu a pospíchám na hradčanskou poštu, kam se teď musí psaní donášet. Snad je ještě dostaneš.

Tobě i všem u Vás pozdravení a přání Boží ochrany a pomoci od nás všech.

Upřímně Tvůj A.

¹⁴⁰ Nepodařilo se dohledat.

¹⁴¹ Údaje z náhrobní desky Aloyse Skoumala na Břevnovském hřbitově v Praze: Vojtíšek Skoumal 4. března 1936—4. února 1937 a Vašíček Skoumal 1. února 1945— 20. dubna 1945. Dne 21. dubna Emanuel Frynta Čepovi: „Skoumalův chlapeček nedávno narozený umřel — snad je to lepší, měl prý nějak patro v nepořádku, nevyvinuté, a jídlo i řeč by mu asi působily potíže.“ (fond Jana Čepa LA PNP)

P. S. Copak je asi s hradištskými,¹⁴² co v Kyjově¹⁴³ a z Olomouce¹⁴⁴ také už dlouho ani slůvka.¹⁴⁵ Víš-li něco a zbude-li ještě chvilka, napiš. V nedávných chladnech jsem někde i já sehnal ischias a živě se rozpomínal na Tvé frenštátské nesnáze. Ale za čtyři dny bylo po všem při důkladném nočním pocení bez prášků i obkladů. A co se týče těch ostatních trampot, cvičení se znamenitě osvědčuje, takže jsem zase jaksi na nohou.

16 [14,8 x 21,1 cm, dvojlist, jednostranně, perem]

V Praze 29. dubna 1945

Drahý Jene,

zaradoval jsem se z Tvého dopisu, prostě že se mi ještě ozýváš, třebaže tak málo utěšeně. Tak se mi zdá, že tma posledních dnů se poněkud rozptyluje a ze zlověstného ticha je cosi doslychat, co příznivěji zní. Praha se vyprazdňuje, alespoň z hlav a hlaviček a co zůstává, věru není pro strach.

Včera bylo hotové tiché pozdvižení a lidé čekali už od rána. Nepřišlo nic, ale vlásek, na kterém to visí, je na prasknutí každou chvílí.

Dnes po pádu Slavkova¹⁴⁶ je směřování od Brna zřetelné a podle všeho se octneš na naší straně. Dokud je to těsně za dveřmi, vypadá to hrozivěji, než skutečně jest a než se pak ukáže, až přepážka povolí. Představ si tu tíseň v městských ulicích proti volnosti v kraji, kde se přece snáze někam hneš, když víš, že se to valí po cestách a tratích a ne pěšinami přes vršky.

¹⁴² V Uherském Hradišti žili především přátelé Skácelovi a Palačtí.

¹⁴³ Z Kyjova byla Gertruda Göpfertová a přítel ThDr. Vojtěch Martinů (1911—1995), profesor náboženství.

¹⁴⁴ Přátelé z Olomouce: Grubrovi, Moresovi, Kosatíkovi, Josef Tichý, Oldřich Králík, Augustin Uher a Karel Mirvald.

¹⁴⁵ Zahradníček píše Čepovi 9. dubna: „[...] do Hradiště není už možno psát, celý ten jihovýchodní cíp naší země až ke Kloboukám u Brna je vyloučen z poštovní dopravy.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 225)

¹⁴⁶ Město osvobodily sovětské jednotky 27. dubna.

Zašel bych do Měrotína a snad by stačil i Rampach. Mezi těmi západníky a východníky bych tak nerozlišoval. Když víš, že je to všechno domluveno a spolčeno. A pak po našich zkušenostech i setkání se psem je lidské. Uхни z cesty, než se vlna převalí, a pak už Bůh dá vědět, co se počne.

Uhřínovskému jsem psal dvakrát, ale odpověď od Velikonoc žádná. Bůh ví, co s ním je.¹⁴⁷

Praha zůstává neopevňována a říkají, že bude prohlášena za lazaretní město. Hotová přestřelka nejroztodivnějších šuškanď a divočin, zatímco kolem dokola je ticho a prázdno, které dává něco velmi blízkého tušit.

Zatím jsem klidný a čekám. Snad dá Pán Bůh, že nějak obstojíme, nemajíce kam se hnout.

Pozdravuj všechny u Vás a Bůh buď s Vámi, posiluj Vás a dej najít cestu pravou a dobrou.

Bude-li možno, ozvi se ještě.

Vždy a upřímně Tvůj A.

17 [14,6 x 23,1 cm, dvojlist, oboustranně, perem]

V Praze 24. května 1945

Drahý Jene,

už jsem se radoval, podle pražského razítka na Tvém dopise, že jsi tu. Ale doufám, že i tak se uvidíme brzy.

Díky Pánu Bohu jsme všichni u nás, a pokud vím i všichni naši známí, živí a zdraví. Tak jako u Vás i my tady vyvázli jako zázrakem, když všechno viselo na vlásku.¹⁴⁸ Byl to napjatý týden za barikádami a na nich i na hlídkách a bojích

¹⁴⁷ Velikonoce toho roku připadly na 1. a 2. duben, Zahradníček se dalším dopisem ozval až třicátého.

¹⁴⁸ „Přišel okamžik ‚no man’s land‘, ta májová noc, kdy jsme zaslechli v tichu kvetoucích jabloní vzdálený hukot ruských tanků doprovázený vítězným křikem. Ale už druhý den se lidé zamykali,

kolem; s hlavou pohromadě, beze všeho patosu, na který zbylo leda v rozhlase. Začalo to opravdu s holýma rukama, doslova: Němci nás přeceňovali v domnění, kdo ví, co nemáme. Když se dověděli pravý stav věcí, bylo pro ně už pozdě, pozdě tak navlas, že pět minut navíc znamenalo by strašnou věc. Necht' se někdo pochlubí, že to tak vypočítal!

Psal jsem Ti před týdnem lístek. Měl jsem o Tebe opravdu strach, zvláště když přišly zprávy o vypálených a vybitých obcích u Litovle.¹⁴⁹

Z Uhřínova, z Olomouce, z Kyjova, z Hradiště ani z Kounic posud žádná zpráva. Jakpak obstál Měrotín, kam jsem Tě posílal?

Z hradní rampy Praha, až na věže emauzské a radniční, vyhlíží jako bez poruchy. Ale procházka městem je truchlivá. Však to bylo hrozných ran a ohňů po kolik dní a nocí! Ale přesto vyvázli jsme ze všeho snad nejuchovalejší a není možno nevzpomínat slov Terezie Konnersreuthové,¹⁵⁰ která se naplnila do písmy.

Co teď? Bída prozatím přituhla, ale lžíce brambor vydá víc než vepřové hody před měsícem a po celých těch šest a půl dlouhých let (kdyby ovšem byly).

hlavně ženy. Muži drželi na obou koncích vesnice stráž, a tak nákladní auto plné ruských vojáků měnilo pomalu směr před touto mlčenlivou hradbou..." (ČEP 1993a: 86).

¹⁴⁹ Z Čepova dopisu Zahradníčkovi 1. června: „Některé vsi na protějším okraji Litovle [8. května] byly smeteny kanonádou (asi hodinu od nás), a jiné, náležející už do naší farnosti, hořely pod úder ruských letců, kteří pronásledovali ustupující kolony na silnicích. Ještě nějaká hodina boje, a stihl nás osud Renot a Střelice, tj. už nás nebylo.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 230) Vypálena byla také 5. května obec Javoříčko, dodnes není jasno, zda byl důvodem vypálení obce velký pohyb partyzánů, nebo zabití Němky Hildy Viktorové, manželky hajného, a jejich dětí opilými ruskými partyzány 9. dubna 1945. (PADEVĚT 2015:563) Čep si toho dne do deníku poznamenal: „Praha. Javoříčko.“ (ČEP 1998: 96) Litovel byla osvobozena 9. května, to znamená, že někdy kolem tohoto data musely být osvobozeny také Myslechovice (FIDLER 2015: 80).

Čepův zápis v deníku z 8. května: „Třetí den ve válečném pásmu. Ve dne v noci dělostřelba a výbuchy pum. Sloupy dýmu na východním a severovýchodním obzoru. Podruhé v domě vojáci. Ráno (v druhý prosebný den) se během modliteb dvakrát zatřásly zdi kostela blízkým výbuchem. Na cestě za hřbitovem zaujímala pozici děla. Už třetí noc skoro nespál, a přece není možná si zdřímnout ani ve dne. Bolí nohy a v kříži jako po dlouhém pochodu. V hlavě tupo. Nové a nové oddíly německého vojska vjíždějí do vsi. Od všerejška není slyšet rádio. Po poledni kvapný odchod Němců. Ničí materiál, rozstřelují auta, pálí papíry. Ruští hloubkoví letci je pronásledují po silnicích. Blízké vsi (Příkazy, Senice, Dubčany) hoří. Večer našli v polích německou výzvu generála [Andreje Ivanoviče] Jeremenka. O půlnoci kanonáda tichne. Výbuchy od vyhozených mostů. Ze státní silnice se rozléhá hvězdnatou květnovou nocí (rozkvetlé stromy svítí bíle) hukot sovětských tanků. Sem tam rozeznal i lidské výkřiky.“ (ČEP 1998: 96)

¹⁵⁰ Terezie Neumannová, zvaná Resl von Konnersreuthová (1898—1962), německá katolická mystička a stigmatička. Údajně předpověděla Hitlerovu porážku.

Je čas hýřivého bohatství české fráze, ale to už znám z doby před pětadvaceti lety, kdy to vypadalo hrozivěji, a tak nejsem ani rozčarován, ani nadšen, ale při dobré naději pro všechny, kteří mají něco v mozkovici a ruce, které se v něčem vyznají.

Nedej Bůh, aby se katolíci zas dali zatlačit do nějaké „katolické partaje“.

Včera jsem na Bidlově¹⁵¹ pohřbu mluvil s Halasem. Uvázl v té mele někde v Jílovém,¹⁵² zatímco se mu u Králů na Hanspaulce narodil kluk. Bude to Jan, jak mi oznámil. Franta je teď sekčním šéfem ve školství a má v moci činnost publikační. Černý se ujal sbírání a zajišťování knihoven po Němcích. Nezval je šéfem filmu, také v ministerstvu.¹⁵³

Ten mládenec Sedlák ze Zlína,¹⁵⁴ kterého jsme poznali v Kokorách,¹⁵⁵ se velmi slibně rozbíhá v dělnictvu. Má toho prý za sebou tisíce. Balík je velmi čiperný. Pak ještě mnoho takových věcí, z kterých Bůh ví, co bude a které stojí leda za povídání, ale ne za psaní.

Všecko se nahonem zardívá a o překot rudne snad nad očekávání a záměr východňanů, jako bychom nic neměli v sobě a ze sebe. Ale právě jsem dočtl výbornou knížku Fedora Fedoroviče Zigela¹⁵⁶ o *Slovanském právu*, kde ten znamenitý učenec v závěrečné kapitole píše: „ve všem Slovanstvu našli jsme jen

¹⁵¹ František Bidlo (1895—1945), kreslíř, karikaturista a ilustrátor, zemřel po návratu z Terezína na tyfus 9. května v Praze na Bulovce. Bydlel v téže ulici jako Halasovi.

¹⁵² V Jílovém se Halas od konce dubna schovával, 10. května byl, podle očitých svědectví, neznámým mužem se samopalem odvezen do Prahy, 15. května zvolen za předsedu Syndikátu spisovatelů. Stává se členem Prozatímního Národního shromáždění a šéfem publikačního odboru ministerstva informací.

¹⁵³ „Československá veřejnost bude potěšena sdělením, že ministru Václavu Kopeckému podařilo se získati za šéfa publikačního odboru básníka Františka Halase a za šéfa filmové odboru básníka Vítězslava Nezvala, spolu se známým filmovým pracovníkem Lubomírem Linhartem. Oba tito národní básníci, blízcí duchu a srdci všech pokrokových vrstev českého lidu, po léta pronásledovaní barbarským nacistickým režimem a denuncovaní jeho zrádnými českými kolaboranty, přispějí k tomu, aby ministerstvo informací mohlo jíti novými cestami a bez byrokratismu rychle vpřed k novému a tvořivému uskutečnění svého závažného úkolu.“ („František Halas a Vítězslav Nezval v čele dvou důležitých odborů min. informací“ in *Rudé právo*, 20. květen 1945, číslo 13, str. 3)

¹⁵⁴ Nepodařilo se dohledat.

¹⁵⁵ Čep a Vyskočil jeli bez Zahradníčka do Kokor 3. srpna 1943, Čep se zastavil za svým bratrem a Vyskočil pokračoval po západní Moravě sám. (Do Kokor u Přerova se přesunuly Habáňovy Akademické týdny, které byly za okupace zakázané.) Vyskočilův příspěvek z Kokor: „Kořen zla“, *Akord* 1943—44, roč. XI, s. 119—128 a 259—273, Čepův příspěvek „Milý přítel“ in *Rozptýlené paprsky*. (ČEP 1993a: 82—86)

¹⁵⁶ Fjodor Fjodorovič Zigel (1845—1921), ruský historik slovanského práva, od roku 1901 byl členem České akademie věd a umění. Zigel, Feodor Fedorovič: *Slovanské právo* (Praha: J. Otto 1912).

v Království českém zcela samostatnou právní literaturu, která vytvořila českou a moravskou právní praxi podle vědeckých method.“ A to mi přece něco skutečného a snad neutraceného znamená.

Bud' zdrav při dobré mysli i naději, Ty, který přece něco dovedeš, a ozvi se, jak se Ti udá, co nejdříve. Doma všecky od všech nás upřímně a srdečně pozdravuj do těch nových časů.

Vždy Tvůj A.

18 [15,4 x 21 cm, dvojlist, oboustranně, perem]

V Kamenném Újezdci nad Sázavou 19. srpna 1946

Drahý Jene,

zítra už tomu bude týden, co jsme se v Olomouci rozloučili po třech nedělích, které jsme si jinak malovali a jinak to dopadlo, ale i tak za ně děkuju a jsem rád, že ani Ty jich nelituješ.¹⁵⁷ Zdálo se mi někdy, že si myslíš, že Ti to byl čert dlužen, a tu mi bylo přemýšlet, co jsem Ti už všecko spískal: břevnovský klášter, Starou Říši, Hradiště, tenhle Frenštát a nakonec střešovickou faru.¹⁵⁸ Myslil jsem to dobře, a jak se to pak ukazovalo, Bůh sud'. Nerad si nechávám, co kde dobrého najdu jen pro sebe, a tak snad pykáš za můj entuziasmus.

Do Prahy jsem dojel dobře a druhý den ráno sem do Újezdce, kde teď dřepím sám. Chystal jsem se včera odjet, ale musila se vydat žena s Pavlem k lékaři, a tak se dostanu do Prahy až ve středu, anebo ve čtvrtek, a pak všecko zařídím, co jsem slíbil. Doufám, že nebude pozdě. Dny jsou pěkné, dnes prší, a tak

¹⁵⁷ Čep, Zahradníček a Vyskočil strávili tři týdny na Moravě, převážně ve Frenštátě a od 3. do 10. srpna na Akademickém týdnu na Gruni. Zahradníček píše Čepovi 24. června: „Ve Frenštátě Vás čekají s Albertem počínajíc nedělí 21. července. Já tam snad budu o nějaký den dřív, ale nevím jistě.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 286) Čep pobyl ve Frenštátě od 15. července do 3. srpna, od 21. července už byl ve společnosti Vyskočila a manželů Zahradníčkových.

¹⁵⁸ „V létě je [Čep] na Slovákku — v Uh.[erském] Hradišti u Skácelů, s P.[áterem] Šupou v Mutěnicích, čtrnáct dní ve Frenštátě týden v Praze, pak na Sv.[atém] Kopečku, v polovině září jede opět do Prahy a do Brna. V Praze se posléze ubytuje na faře ve Střešovicích a na dvě dopoledne v týdnu dochází do Vyšehradu.“ (TRÁVNÍČEK 1996: 144)

hlava dává pokoj. Jen do práce se mi natolik nechce, že raděj vymýšlím všelijaké domácí podětky (co Tebe Bohu díky nepokouší), než abych sedl a dělal.

Pomyslím-li na Vyšehrad,¹⁵⁹ je mi nevolno. Ty špelunky! Tak tam nějak fouká z té ohavné veřejnosti (od které jsme si na Moravě přece jenom oddechli) a připadá mi tam, jako bych stál každou nohou jinde. To asi také z těch našich disparátních přátel. Dokavad Ty tam setrváš, budu se hledět nějak v tom zařídit, aby zbylo z času i pro mne. Utíká, až se toho děsím. Kolikpak ještě zbývá? Ty s Janem jste v nejlepších silách, ale i já se svou sedmapadesátkou se ještě chystám, ačkoliv se mi zdává, co donedávna mě nenapadalo, že cítím odkudsi foukat. Durych se smával mému „tempu“, že dělám, jako bych tu měl být do sta let. Nestal jsem se čilejší, i když vím, že do sta to nebude.

Eva zůstala na Gruni,¹⁶⁰ Petr je za prací někde až v Chebu, a tak jsme rozstříknuti do všech konců. Vzpomínám si na Floriána, proč nechtěl, aby se mu děti rozbíhaly.¹⁶¹

Zbude-li Ti chvilka, vzpomeň zas nějakou řádkou. Maminku a sl.[ečnu] sestru nezapomeň pěkně pozdravovat od všech nás.

Vždy Upřímně Tvůj A.

P. S. Bude-li možno, pošli mi k nahlédnutí opravené stránky své knihy.¹⁶² Hned to vrátím do tiskárny a nezdržím. Rád bych viděl, co s tím udělali.

¹⁵⁹ Nakladatelství Vyšehrad (*1934) převzala v roce 1945 Československá strana lidová. Do funkce ředitele Tiskařských a vydavatelských podniků ČSL byl jmenován Rudolf Jílovský (1890—1954), knižní úsek řídil Bedřich Fučík. Pod jeho vedením bylo v září 1945 obnoveno nakladatelství Universum (1945—1949), které se soustředilo převážně na vědeckou, naučnou a teologickou literaturu, zatímco Vyšehrad primárně na beletrii. Vyskočil píše Zahradníčkovi 11. března 1946: „Hnízdíme spolu [s Čepem] ve Vyšehradě na jednom bidýlku a také nás k ouřadování přivrtali. Já jednou týdně na dopoledne.“ (fond Jana Zahradníčka LA PNP)

¹⁶⁰ Rozsáhlý horský hřeben v části Moravskoslezských Beskyd, místo setkání Vyskočila, Čepa a Zahradníčka. Také místo konání Akademických týdnů, tentokrát od 3.—10. srpna 1946.

¹⁶¹ Josef Florian (1873—1941), pedagog, publicista, překladatel a vydavatel ve Staré Říši (edice Studium, Dobré dílo, periodické řady Nova et vetera, Archy). Čep po přerušení studií v roce 1926 pobýval několik měsíců ve S. Říši a podílel se na Florianově ediční činnosti. Propagátor Léona Bloye a jeho první vydavatel do cizího jazyka. Své děti neposílal do škol, ale učil je sám, mnozí se pak spolu s otcem podíleli na vydavatelské činnosti.

¹⁶² Čep, Jan: *Rozptýlené paprsky: essaye, proslovy a meditace* (Olomouc: Krystal 1946).

V Kamenném Újezdci nad Sázavou 13. září 1946

Můj drahý Jene,

ve čtvrtek jsem byl v Praze jen na skok od rána do večera, a našel jsem Tvůj dopis a lístek od Panny Marie Hostýnské,¹⁶³ za který Ti zvláště a bratrsky děkuji, žes tam na mne nezapomněl. Držím se teď v Újezdci, kde jsme se ženou sami, a je nám dobře v naší už zarostlé zahradě, která letos toho přinesla, že jsem musil vařit povidla (tehlekrát neliterární) i já. Eva byla se podívat na byt v Žitné¹⁶⁴ a chválila to: prý i ta paní Smutná na ni učinila dobrý dojem. Je to vdova, muž zahynul na barikádách a má asi osmiletého chlapce. Byt, totiž pokoj, má okno do Žitné, dvě postele, zdá se teplý, jen stolek je tam malý a k práci nedosti vhodný. Příchod je z předsíně a koupelna blízko. Příděl koxu Ti paní obstará, takže mrznout nebudeš.¹⁶⁵ Kdybych sám neokoušel dobroty venkova a z Prahy i po jednodenním zájezdu rád neutíkal, přála by si má sobeckost, abys už tu byl.

Ve Vyšehradě je plno pobíhání a Fučík pohání tu mou Krit.[ickou] knihovnu. Mám v programu Lambovy Eseje Eliášovy a Eliášské,¹⁶⁶ nebo jak to česky napsat: rád bych to viděl v Tvém překladě nebo alespoň s Tvým přispěním.

¹⁶³ „V létě roku 1915 mě vzal tatínek přede žněmi na pouť do dvou nejslavnějších moravských svatyní: na horu Hostýn, kde se zvedá bazilika zasvěcená Panně Marii, a na Velehrad, místo tradičně spojované se svatým Cyrilem a Metodem, dvěma Řeky, kteří přinesli v roce 863 křesťanství na Velkou Moravu, která byla tehdy mocným státem.“ (ČEP 1993a: 27—28) ad Panna Marie dle Čepa: „A tak jsem po tatínkově boku poprvé za svého života vystoupil po příkrých svazích posvátné hory: najednou se mi objevila na konci nekonečného schodiště kopule a průčelí svatyně s freskou představující Pannu Marii s Jezulátkem na jedné ruce, zatímco z druhé zdvižené ruky padá svazek zářivých a klikatých blesků. Podle tradice v polovině třináctého století, za vlády krále Václava I., Panna Maria zachránila křesťany, kteří se utekli na horu, a rozpoutala nad obléhajícími Tatary strašlivou bouři. (ČEP 1993a: 28)

¹⁶⁴ Čep bydlel na adrese Žitná 2.

¹⁶⁵ Čep Zahradníčkovi 10. října: „Drahý Jendo, píši Ti ponejprv ze svého nového bytu. Je to pěkný pokoj; chybí mi tu však psací stůl, který budu musít shánět, a právě jsem vyklopil 5 000 K (slovy: pět tisíc) za kox a za uhlí. Zvláštní věc — na příděl toho není, a pod rukou za drahé peníze ano. A člověk musí být rád, že to sežene.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 301)

¹⁶⁶ *Essays of Elia* poprvé vyšly r. 1823, druhý díl *Last Essays of Elia* vyšel r. 1833. Čep je nikdy nepřeložil, česky nevyšly.

Kus toho mám už dlouhá léta v šuplíku. Což kdybychom to udělali spolu? Nespěchá to a mohl bys jen tak po volnějších chvílích. Co tomu říkáš?

Slavíka¹⁶⁷ jsem uvrtal na Pascala (*Myšlenky*)¹⁶⁸ a po tom, cos mi o něm povídal, co Ti napsal o Listech sv. Pavla¹⁶⁹ a svém probuzení k životu, snad není lepšího povolání k takové práci. Ujal se toho s bázní, ale rád.

Sám toho mnoho nedělám. Zatím dovedu civět někde na zahradě a víc pomýšlet na práci než pracovat, ale zatím se pro to netrudím. Je to znamenitý lék na to gruňské zakopnutí.¹⁷⁰

Kdybys však přece se rozejel do Prahy, dokud je hezky, bylo by ještě krásněji v tomto září. Kdybychom tak nějaký den spolu pobyli tady na Sázavě a trochu se potoulali v tom kouzelném kraji za řekou, který Němci přece jen nedovedli zpustošit. Co tomuhle říkáš?

Od P.[átera] Jaroslava Daňka děkana poličského¹⁷¹ máme pozvání na sv. Václava. Nevím, co s tím. Už tolikrát zval a vždycky jsem mu to vymluvil. Chce, abychom tam na svatováclavské slavnosti něco pověděli. Tomu už asi neříkáš nic. Ale je to hodný a velmi pohostinný člověk, a pak Polička je takové zvláštní starosvětské hnízdo, které je dobré poznat. Ovšem nezapomínám, že na nás čeká ještě Opava s Přerovem. Léto se už povážlivě nachýlilo, a aby pak člověk nebyl jako ten čítankový mravoličný čmelák: za sluníčka samý med a v zimě nouze

¹⁶⁷ Ivan Slavík (1920—2002), básník, překladatel, esejista, literární historik a editor. Ve 40. letech výkonným redaktorem čtrnáctideníku *Vyšehrad*.

¹⁶⁸ Slavík *Myšlenky* nepřeložil. V Čechách však vyšly v překladech Antonína Uhlíře (1909, 1937), Jaroslava Dvořáčka (1932) a Miloslava Žiliny (1973, 2002).

¹⁶⁹ Může se jednat o překlad Františka Sušila: *Listové sv. Pavla apoštola* (Praha: Dědictví sv. Prokopa 1870), nebo: Dominik, Eduard: *Sv. Apoštola Pavla dva listy k Soluňanům* (Olomouc: Cyrillo-Meth. Matice 1913), anebo Weinfurter, Karel: *Bible ve světle mystiky. Řada II, Epištola sv. Pavla k Římanům* (Praha: Zmatlík a Palička 1930).

¹⁷⁰ Srdeční záchvat Alberta Vyskočila.

¹⁷¹ P. Daněk byl v roce 1949 zatčen za čtení pastýřského listu, pokusil se prchnout přes hranice, ale neúspěšně. Odsouzen byl ke třem letům těžkého žaláře. Na přelomu srpna a září se Čep (patrně s Vojtěchem Martinů) vydal na Sv. Kopeček, kde se účastnil audience u arcibiskupa Leopolda Prečana, aby nevydával pastýřský list podporující totální nasazení, který tvrdě vymáhaly okupační orgány. Snahy o znemožnění distribuce listů skončily nezdarem. (TRÁVNÍČEK 2000: 364)

a bída. Všecko je v řádném rozdělení času, jak nám řekl Tim, který z kláštera utek, ale klášterní pořádek vzal patrně s sebou do svobody.¹⁷²

Jsme tu ještě postaru na petroleji nezávislí na rozmarech elektrárny a ve svobodě, jak by řekl starý Jos.[ef] Florian. Ale to bylo za času, kdy jsme měli ještě svůj. Lampička mi hasne, mohu dolévat té vzácnosti jen po troškách, co kolem v chalupách vesele svítí elektrikou.

Ale napleskal jsem Ti toho beztak víc, než se Ti bude chtět číst.

Napiš mi sem do Újezdce, až budeš mít chvílku zbytečného času. Těším se na to.

S pozdravem od ženy a pěkným poručáním u Vás doma

upřímně a zcela Tvůj A.

20 [15,5 x 20 cm, dvojlist, jednostranně, perem]

V Kamenném Újezdci nad Sázavou 25. července 1947

Drahý Jene,

včera jsem konečně za sebou zavřel v Praze a přijel do Újezdce, kam jsme se chystali hned po Pavlově matuře, totiž málem přede dvěma měsíci. Sotva jsem pověsil klobouk, když přišel pošťák s Tvým dopisem. Z toho frenštátského deště, s kterým jsi dojel, zavanulo jako líbezným chládkem do újezdské výhně. Už jen to pomyšlení, že přece někde prší! Užívej toho tedy s náležitým gustem a vzpomeň si na ten pouštní úpal, když jsme spolu před lety šli do Kokor.¹⁷³

¹⁷² Timotheus Vodička vstoupil po promoci roku 1937 do benediktinského kláštera v Břevnově, kde přijal řádové jméno Vavřinec. Roku 1941 řád opustil a působil jako redaktor nakladatelství Velehrad, od roku 1946 v nakladatelství Universum.

¹⁷³ V srpnu 1943.

Do Uhřínova jsem nejel a poslal jen pozdrav na tu „sešlost“,¹⁷⁴ která se Janovi, jak vidím, nepovedla.¹⁷⁵ Ale když bude v Teplicích, to není tak daleko, abychom ho z Frenštátu nenavštívili a nezvěděli, zdali frenštátské lázně nejsou lepší.

Co psali v těch opravdu pitomých „Dopisech“, neudivuje.¹⁷⁶ V posledním čísle se prasprostě dotkli i Vodičky. Nechce se mi věřit, že by tihle pitomci měli snad také co dělat s Ak.[ademickým] Týdnem a že by tohle snad byla Habáňova¹⁷⁷ mládež.

Prvního, nebo spíš druhého (budu-li musit čekat přes poledne na peníze), vyjedu z Prahy přímo do Frenštátu za Tebou. Na Gruň bychom se vydali až pátého, a tak by nějaký pěkný den s Tebou přece byl. Těším se. — pozdravuj frenštátské¹⁷⁸ a u Alšů¹⁷⁹ zvlášť. Spěchám, poněvadž musím včas na poštu, abys i Ty včas dostal.

Upřímně a vždy Tvůj A.

Od nás všech a od Evy zvlášť pozdravení.

¹⁷⁴ Zahradníček plánoval na 20. červenec sraz přátel dříve, než by odjel do lázní. Sraz se neuskutečnil, do Teplic nad Bečvou odjel 24. července a navrátil se 14. srpna.

¹⁷⁵ Čep 18. července Zahradníčkovi: „Drahý Jendo, píše mi Fučík zhroucený dopis („jsem utahán, utahán... zhroutil jsem se úplně...“), že nemůže do Uhřínova jet, protože musí za týden potom do Čáslavic; ani Vyskočil nemůže (v Dalečíně *nebyl*, jak už vím také z dopisu P. [Karla] Šupy) a Frynta je se svými někde v severních Čechách. Zkrátka myšlenka té schůzky přišla pozdě.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 340) Ad Dalečín — zde katoličtí intelektuálové taktéž přednášeli studentům.

¹⁷⁶ Zahradníček Čepovi 19. července 1947: „Akademický týden bude, jak mi říkal Habáň v tu sobotu na Slovácku, zase na Gruní. Vymluvil jsem se mu těmi lázněmi a jsem tomu rád. Opatři si poslední dvojčíslo těch jeho Dopisů a přečti si, co tam píše o náboženských poměrech v Jugoslávii. Není prý tam podle nich vůbec pronásledování kněží a církve (!), zatímco vatikánský rozhlas mluví o nových priestermasakrech. Je to buď pitomost nebo ještě něco horšího.“ (TRÁVNÍČEK 2000: 341) Nepodařilo se dohledat, o jakých „Dopisech“ byla řeč.

¹⁷⁷ Metoděj Habáň (1899—1984), olomoucký dominikán, zakladatel a redaktor *Filosofické revue*, organizátor Akademických týdnů pro katolické akademiky, duchovní vůdce mládeže. Místem studentských exercicií a prázdninových kursů byl Sv. Kopeček.

¹⁷⁸ František Martinek, Pavel Parma, pedagog Eduard Vojtek, Aleš a Vlasta Parmovi, MUDr. Vladimír Stržínek a Šárka Bartošová (dcera akademického malíře Břetislava Bartoše).

¹⁷⁹ Aleš Parma (1906—1984), architekt, s manželkou Vlastou „Alšovou“ (Bajerovou), přátelé z Frenštátu, u kterých Čep, Zahradníček a Vyskočil pobývali. U Alšů byl Čep ubytován od 21. července, Akademického týdne se zúčastnil. (TRÁVNÍČEK 1996: 150)

V Praze 26. srpna 1947

Můj drahý Jene,

Tvůj dopis jsem našel až po týdnu v Újezdci, když jsem přijel po několikadenní motolici a s palicí jako s úlem včel po novém úpalu z Prahy. Dojel jsem v úterý dopoledne po zastávce v Přerově, kde jsme Tě vzpomínali a kdes nám scházel. Poněvadž jsem neměl klíč od bytu, musil jsem až do večera bloumat po Praze, až se synovec vrátil, a pražské dusno a slunce zle dělalo. K tomu ještě téhož večera přišel za mnou jakýsi dr. Šváb z rozhlasu,¹⁸⁰ abych udělal něco o sv. Vojtěchu, a já mu to neprozřetelně slíbil, jako bych nevěděl, že potvora, které se říká úžeh (a které se varuj!), se rozehraje až na druhý den. Divil jsem se, co že to rozhlas shání. Vysvětloval mi, že těch svatovojt.[ěšských] věcí bude nadmíru, a to z vlastního přičinění, poněvadž napřesrok budou volby.

Ale teď už je mi dobře i v tom újezdském suchu, zvláště večer, když Velký vůz a Kasiopeja tak úžasně září, že můžeš zapomenout na tu bídu dole. Seděl jsem tak po několikrát před chajdou dlouho do noci a myslel na Tebe. „Zkus to říci méně slovy!“ Tak to je, drahý Jene. Tobě se zdálo, žes řekl, cos měl ponechat pro sebe, ale co já dávno vím a v Tobě a s Tebou ctím a vysoce vážím, čím víc je toho rozvláchného tápání v mlhách kolem dokola. Ona totiž ta prostota a stručnost souvisí se světlem, s jasností a určitostí vidění a k tomu je cesta buď strmá, nebo dlouhá, ale vždycky nesnadná. Tys ji překonal a máš právo říci, cos řekl, aniž je Ti třeba myslit na Nezvaly, z kterých v nestřežených okamžicích lezou šlaky utajené domýšlivosti a nezřízeného sebevědomí. Ta Tvá „exibice“ byla pro mne prostou pravdou, která mi potvrdila, nejen že to umíš, ale že to vědomě *chceš*, a v tom je umění pravé. Že ti kolem to poslouchali? Kéž by slyšeli! Ale mám dojem, jako bychom tam seděli sami dva. Bůh Tě zachovej a utvrzuj a posiluj!

Vždy bratrsky Tvůj A.

¹⁸⁰ Nepodařilo se dohledat.

P. S. Už dlouho jsem se chystal poslat slíbené. Měl jsem to zabaleno ve svém stole ve Vyšehradě. To bys musil mít hodně dlouhou chvíli, abys do toho nahlédl; posílám Ti jen, abys měl všechno, co jsem kdy usmolil. Bratru Václavovi, není-li už u Vás, to při příležitosti odevzdej.

Napadne-li Ti někdy vyslovit, co Mánes udělal jakoby z Tebe před Tebou, bude to jistě jedna z Tvých nejkrásnějších short story. Necht' si píšou romány, když jim není dáno, ani nesní o tom, aby to zkusili říci nejméně slovy!

22 [13,7 x 21,4 cm, dvojlist, jednostranně, perem]

[Nedatováno]¹⁸¹

Milý Jene,

myslíl jsem, že Tě uvidím v Emauzích na večeru barok.[okní] hudby, ale nedočkal jsem se. Ta lítost má ještě jeden důvod. Byla u mne jedna dívka z Mělníka a zvala mne na přednášku, která má být od neděle za týden. Mělničtí studenti, kteří to pořádají, by rádi viděli, kdybys přišel i Ty, poněvadž máš mezi nimi mnoho ctitelů. Smluvil jsem už se Zahradníčkem, že pojede. Ted' záleží na Tobě, abys také přivolil. Udělali bychom takové nedělní dopolední povídání a Ty s Janem bys jim něco přečetl ze svých věcí. Emánek by také jel, a to už v sobotu odpoledne, takže bychom užili v Mělníce pěkného večera. Napiš ihned, co o tom myslíš a zdali přivoluješ, poněvadž do neděle musím to do Mělníka oznámit, aby dali natisknout, čeho je potřebí.

Tvůj Albert.

Milý Jene,

počítáme s Tebou určitě — nesklapni nám — mohlo by to být krásné. Napiš Bertíkovi co a jak, abychom jeli společně. Kdybys přišel k nám, nemluv o tom, že Bertíka přišla zvat nějaká dívka, žena by se toho zděsila — jsou to jen samí studenti.

¹⁸¹ Nepodařilo se dohledat.

Což abychom se někde sešli a smluvili, než pojedem? Vezmi jízdní řád, Tys majetníkem takových věcí. Snad by to šlo autobusem, trvá to asi hodinu (z Poříče). Budeme s Bertíkem v sobotu u Zubatých — asi o půl deváté večer!¹⁸²

Srdečný pozdrav!

Tvůj E.¹⁸³

¹⁸² Oba dopisy nemají oporu v jiných korespondencích.

¹⁸³ Emanuel Frynta st.

Ediční poznámka

Dopisy Alberta Vyskočila Janu Čepovi jsou uloženy v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Korespondence je uložena ve fondu Jan Čep, jedná se o 21 dopisů (bez obálek) z let 1942—1947 a o jeden dopis bez datace, na který připsal svou zprávu ještě Emanuel Frynta st., taktéž bez datace.

Vyskočilův zápis data a místa zachováváme vlevo, odstraňujeme však tečku za rokem a zápis sjednocujeme. Vpravo uvádíme číslo a charakter dopisu (rozměry papíru, počet listů a druh psací potřeby) v hranatých závorkách. Oslovení ponecháváme beze změny, rozloučení zarovnááváme na jeden řádek a doprava.

Veškeré zvýraznění podtržením odstraňujeme a nahrazujeme kurzivou, tou jsou dále vyznačeny názvy děl a časopisů, uvozovkami jsou vyznačeny názvy povídek a článků. Nižší nebo jednoslovné údaje rozepisujeme *proti roku šestnáct m. proti roku 16, třiceti let m. chybného zápisu 30^{ti} let, o půl deváté m. o ½ 9, dvacítky m. 20ky, sedmnáctky m. 17., jednadvacítku m. 21ku, ve čtyři m. ve 4, šest a půl m. 6 a půl, osmiletého m. 8mi letého, dvě postele m. 2 postele*. Dále přepisujeme římskou číslici na arabskou *14. století m. XIV. století*. Čtyřciferná čísla opravujeme podle úzu *1 800 m. 1800 a 1 300 m. 1300*. Vyskočil psal všude důsledně malé f, opravujeme je na velké (*Foerster, František, Fučík, Florian*, atd.). Sjednocujeme zápis za oslovením dopisů na malá písmena *Drahý Jene, konečně známka m. Drahý Jene, Konečně známka*.

Tam, kde Vyskočil volí hranaté závorky, je upravujeme na jednoduché kulaté. Zobáčky odstraňujeme a měníme za uvozovky, do uvozovek také dáváme přímou řeč: *[...] říkal: „Jo, Čepovi, to byla nejzbožnější rodina ve vsi.“*

Zkratky nerozepisujeme, upravujeme však zápis *dr. m. dr a atd. m. at. d.*, rozepisujeme pouze *a tak podobně m. at. podobně*. Ostatní zkrácená slova také nerozepisujeme, doplňujeme je však do hranatých závorek, aby byl zřetelný jejich význam: *angl.[ických] knížek, M.[yslechovicích], Z.[ahradnička], Č.[ervené] Lhoty, Něm.[eckého] Brodu, el.[ektrických] drátů, sl.[ečnám] sestrám, min.[istra] školství a osvěty, K.[aroliny] Světlé, kulis Nár.[odního] div.[adla] proti sv.[atému] Apolináři, P.[anna], st.[oletí], jez.[uitské], na Kar.[lově] nám.[ěstí], P. [áteru], Fr.[antišek], již.[ních] Čechách, Krit.[ickou] knihovnu, Jos.[ef] Florian,*

Ak.[ademickým] Týdnem, svatovojt.[ěšských] věcí, barok.[okní] hudby. U spojení pod.[?] podivnosti se můžeme jen dohadovat, co měl Vyskočil na mysli, tuto skutečnost naznačujeme doplněným otazníkem, stejně tak v případě p/P.[?] Vágnier. V případě *pí* jsme zkratku pro plynulejší čtení rozepsali na *paní*.

Apostrof ponecháváme ve slově, kde by mohlo dojít k homonymitě: *řek'* m. *řek, zařek'* m. *zařek*. Naopak ho nedoplňujeme tam, kde je jen jeden možný význam — *utek, říc, pojedem*.

Velká písmena ponecháváme u slov *Pán Bůh, Jesličky, Spravedlnost, Narození, Bůh ví* (neopravujeme na spřežku), spojení *na zdař bůh* opravujeme na spřežku *nazdařbůh*. Dále provádíme úpravy u spřežek *dosyta* m. *do syta, doslova* m. *do slova, kdekdo* m. *kde kdo, pamětihodné* m. *paměti hodné, dorůžova* m. *do růžova, jakpak* m *jak pak, narychlo* m. *na rychlo, nakřivo* m. *na křivo, proto* m. *pro to, zatímco* m. *zatím co, přesto* m. *přes to, natolik* m. *na tolik, donedávna* m. *do nedávna, nadmíru* m. *nad míru, takže* m. *tak že, třebaže* m. *třeba že, jakžtakž* m. *jakž takž, zčistajasna* m. *zčista jasna*.

Při úpravě pravopisu se řídíme dnešním územ, tedy pravidly z roku 1993, přepisujeme tak cizí slova *teologičtí* m. *theologičtí, oáza* m. *oasa, v penzi* m. *v pensi, kauza* m. *causa, neurastení* m. *neurasthení, mysteriózní* m. *mysteriósní, inkvizitoři* m. *inkvisitoři, konfušní* m. *konfusní, mizerie* m. *mizerie* (kvantitu neopravujeme), *o partyzánech* m. *o partizánech, organizmy* m. *organismy, túje* m. *thuje, patos* m. *pathos, metod* m. *method, entuziasmus* m. *enthusiasmus, exhibice* m. *exhibice, rezort* m. *resort, rentgen* m. *roentgen* a *eseje* m. *essaye*.

Dále upravujeme zápis *s* a *z* nejen u lexika, ale také u předložek: *z druhé strany* m. *s druhé strany, z cesty* m. *s cesty, z hradní rampy* m. *s hradní rampy, z jedné i z druhé strany* m. *s jedné i s druhé strany*, výjimkou je spojení *s kopce*, kde je zřetelný směr dolů. Dále pak: *Emauzích* m. *Emausích, zřícený* m. *s řícený, zřítíl* m. *sřítíl*.

Nářeční, archaické a příznakové výrazy a tvary se zvláštní morfologií ponecháváme: *ouzko, přečtl, Oujezdci, musit, zpunktovat, tehlekrát, tesklivo, myslil, všivota, uhřínovské Jan, vymyslit, pachut, nechut, pout, dlouhatou, diškuse, Fryntovic Maruška, jako z maulnesa, bude hotovo [ona], přepočetli, do písmeny,*

dočtl, musila, raděj, dokavad, ajnzacu, rozejel, chtět, prasprostě, ztřeštěněj a skorem. Hovorové žes ponecháváme.

Problémovým jevem se ukázala kvantita, rozhodli jsme se respektovat s přihlédnutím k systémovému výskytu tvary s krátkými hláskami *radio, pateři, mizerie, umrtním, stihačky, s timhle*. Vyskytly se případy, kde se zápis v rámci korespondence rozchází, tento zápis však nesjednocujeme *řidicí i řídící, vzácnou i vzacnou, pospíchám i pospícham, povídání i povídání*. Slovo *vábnička* ponecháváme s dlouhou kvantitou.

Vyskytlo se pár případů, kdy došlo k špatnému zápisu slov z důvodu pisatelova spěchu a nedbalosti. Tato slova jsme proto upravili: *o překot* m. *opřekot*, *s těšením* m. *stěšením*, *pačinnost* m. *pačinost*, *vyhlédnout* m. *vyhlédnou*, *kouřů* m. *kourů* (kouře se objevují systémově, jen v jednom případě chybí diakritika), *vzpomínám* m. *vzpomíním* (taktéž systémový jev), *vypsání* m. *vypsáním*, *napětí* m. *napjetí*, *rozstříknuti* m. *roztříknuti*, *na to gruňské* m. *ma to gruňské*, *prvního* m. *první*, *co že* m. *cože*, *k službě tomu, čemu* m. *k službě toho, čemu*. Velká písmena jsme upravili v těchto případech: *Fochovka* m. *fochovka*, *nad Novým Městem* m. *nad Novým městem*, *Kasiopeja* m. *Kasiopea* (upraven zápis), *Montserratská* m. *Montseratská* (upraven zápis), *Panny Marie Hostýnské* m. *Panny Marie hostýnské*. Antroponymum *Terézie Konerstreutská* opravujeme na *Terezie Konnersreuthová*, v poznámce pod čarou uvádíme celé jméno. Deklinaci dále upravujeme ve spojení *Starou Říši* m. *Starou Říš* a *střešovickou* m. *střešovskou*. U toponyma *Vratislav* je možné psát v genitivu *Vratislavi* i *Vratislavě*, proto Vyskočilovu variantu neopravujeme. Zápis obce *Myšlechovice* ze 40. let ponecháváme, v rozepsané podobě a v poznámkách pod čarou uvádíme ten dnešní: *M.[yslechovice]*.

Kde to bylo nutné, upravili jsme i typografii. Čtyři tečky jsme přepsali na tečky tři, spojovník opravili na pomlčku v případě *kauza Leoš—Maruška* a odsazujeme odstavce tam, kde odsazené nejsou.

Nejvíce úprav si ale vyžádala interpunkce, do slovosledu a stylistiky jsme nezasahovali, upravili jsme pouze psaní čárek. V poměru slučovacím mezi větami hlavními byla čárka odstraněna, naopak dopsána byla v poměru odporovacím

(*ale*), stupňovacím (*a dokonce, a zvláště*), důsledkovém (*a tak, a proto*), vylučovacím (*bud'—nebo, bud'—anebo*) a přípustkovém (*i když*).

Tečku doplňujeme u vět, kde je zjevný konec a následuje další věta s velkým písmenem. Čárku doplňujeme tam, kde autor uvádí nějaký výčet s použitím spojovacího výrazu *ani—ani*, dále pokud zpřesňuje nějaký význam se spojkami *a to, a zvláště*. Pokud za spojkami následuje další věta, čárku doplňujeme (*než, až; trvá, než se pohnu*). Věty vedlejší oddělujeme čárkami z obou stran, stejně tak oslovení, přívlastek volný a autorskou řeč. Doplnujeme čárku také tam, kde je mezi dvěma hlavními větami vložena věta vedlejší (*dělám, co mohu, a snažím se být z cesty.*) Čárka je doplněna také v případech, kde se objevuje vytýkácí příslovce (*a přitom*). Doplnujeme čárky před větami vedlejšími přívlastkovými: *Dnes jsem dostal (...) o Tvém úspěchu, s kterým jsi v Hradišti světla a názorně (...).* Věty *dá-li Bůh* a *Bůh ví* oddělujeme čárkami. Upřesňující výraz *a to* oddělujeme též.

Čárku rušíme v případech, kdy se jedná o výrazy *jako, než, díky*, za nimiž nenásleduje věta, ale pouze slovo či slovní spojení. Při střetu dvou různovětných spojek v rámci souvětí, jsme čárku odstranili (*kdy jak starý Goethe říkal*).

V následujícím případě vsuvka narušuje strukturu souvětí, proto ponecháváme opakující se *dej Ti pán Bůh*, jež se každé vztahuje k jiné větě. *Dej Ti Pán Bůh do těch začátků (patrně té cesty nejpříkřejší, která se podle všeho ohlašuje únavou tak ochromující, že se člověku „ani vstát nechce“), dej Ti Pán Bůh hojně milostí a zdraví do padesátky a dalších desítek.*

Citované dopisy z vydaných publikací neopravujeme, opravujeme pouze nepublikovanou korespondenci z archivů.

Jmenný rejstřík

Pozn.: do rejstříku jsou zařazena všechna jména z korespondence i poznámek pod čarou

A

Alain-Fournier
Alšovi
Anežka (Pojerova služebná)

B

Babler, Otto František
Bajerová, Vlasta („paní Alšová“)
Barnetová, Marie
Bartoš, Břetislav
Bartošová, Šárka
Bednářová, Jitka
Bidlo, František
Bloy, Léon
Bouška, Sigismund
Böhme, Jakob
Bradáčová, Marie
Brauner, Bohumil
Bridel, Bedřich
Březina, Otokar
Byron, George Gordon

C

Chesterton, Gilbert Keith
sv. Cyril

Č

Čep, Václav
Černá, Růžena
Černý, Rudolf

D

Daněk, Jaroslav
Deml, Jakub
Dokulil, Jan
Drda, Jan
Durych, Jaroslav
Dvořáček, Jaroslav
Dvořák, Antonín
Dvořák, Karel
Dvořák, Miloš
Dyk, Viktor

F

Florian, Josef
Foerster, Josef Bohuslav
Franz, Jan
Frinta, Emanuel
Frynta, Emanuel st.
Frynta, Emanuel ml.
Fryntová, Helena
Fryntová, Marie
Fučík, Bedřich

Fučíková, Jitka

Fuchs, Alfred

G

Glazarová, Jarmila

Goethe, Johann Wolfgang von

Gončarov, Ivan Alexandrovič

Groggerová, Paula

Gruber, Leoš

Gruberová-Goepfertová, Gertruda

H

Habáň, Metoděj Petr (Method)

Halas, František

Halas, Jan

Halasová, Libuše

Hitler, Adolf

Holan, Vladimír

Hölderlin, Friedrich

Hopp, Augustin von

Hora, Josef

Horáková, Marie

CH

Chesterton, Gilbert Keith

Chudoba, Bohdan (Doreček)

Chudoba, František

I

Irving, Washington

J

Jakubec, Jan

Jelínek, Hanuš

Jeremenko, Andrej Ivanovič

Jílovský, Rudolf

Jirásek, František

Jirát, Vojtěch

Jiříček, Evžen

Jünglich, František

K

Kalista, Zdeněk

Kolumbus, Kryštof

Kopecký, Václav

Kosatíkovi

Kostka, Vilém

Kovárna, František

Králík, Oldřich

Křelina, František

Kuncíř, Ladislav

L

Lamb, Charles

Lazecký, František

Lekavý, Petr

Linhart, Lubomír

Lorgues, Roselly de

M

Mácha, Karel Hynek

Martinek, František

Martínek, Vojtěch

Martinů, Vojtěch
Masaryk, Tomáš Garrigue
Metoděj
Miklík, Josef Konstantin
Mirvald, Karel
Moravec, Emanuel
Moresovi

N

Nejedlý, Zdeněk
Němec, Bohumil
Neumannová, Terezie (Resl von
Konnersreuthová)
Nezval, Vítězslav
Novák, Arne
Novák, Bohumil
Novák, Jaroslav
Nový, Karel

P

Palačtí
Parma, Aleš
Parma, Pavel
Parmová, Mahulena
Parmová, Vlasta
Pascal, Blaise
Píšek, František
Píšková, Balcarová Nina
Pištlka, Rudolf
Poe, Edgar Allan
Pojer, Jan V.

Pojer, Jaroslav
Prečan, Leopold

R

Renč, Václav
Rotrekl, Zdeněk

Ř

Řezáč, Václav

S

Sedlák, ?
Seifert, Jaroslav
Scheinost, Jan
Skácel, Jindřich
Skácel, Miloslav
Skácelová, Milada
Skoumal, Aloys
Skoumal, Václav
Skoumal, Vojtěch
Skoumalová, Hana
Sládek, Josef Václav
Slavík, Ivan
Smutná
Sorbiová, Ludmila (Čepová)
Sova
Stržínek, Vladimír
Styborovi
Suk, Josef
Sušil, František
sv. Vojtěch

Světlá, Karolina

Š

Štancl, ? dr.

Štefl, Jiří

Šteflovi

Štoll, Ladislav

Štorm, Břetislav

Štyrský, Jindřich

Šupa, Karel

Šváb

T

Talfourd, Thomas Noon

Tichý, Josef

Tomíček, Bohuslav

Tomíčková, Bohuslava

Trávníček, Mojmír

Trýb, Antonín

U

Uher, Augustin

Uhlíř, Antonín

Urbánková, Jarmila

V

sv. Václav

sv. Vojtěch

Václav I.

Vágner

Vašica, Josef

Vavřík, Zdeněk

Viktorová, Hilda

Vlček, Jaroslav

Vodička, Timotheus

Vochoza, Cyril (= Rudolf Černý)

Vojtek, Eduard

Vokolek, Vladimír

Vyskočil, Břetislav

Vyskočil, Jiří

Vyskočil, Pavel

Vyskočil, Petr

Vyskočil, Václav

Vyskočilová, Emilie („Ema“)

Vyskočilová, Eva

Vyskočilová, Helena

Z

Zahradníček, Jan (bratranec básníka)

Zahradníček, Jan (Uhřínovský)

Zeyer, Julius

Zigel, Fedor Fedorovič

Zubatí, ?

Zubatý, ?

Ž

Žilina, Miloslav

Anotace

Autor:	Klára Horelicová
Název katedry a fakulty:	Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta
Název diplomové práce:	Dopisy Alberta Vyskočila Janu Čepovi (edice a literárně-historické uvedení)
Vedoucí práce:	Mgr. Petr Komenda, Ph.D.
Počet znaků:	122 215 (úvod—ediční poznámka)
Počet příloh:	0
Počet titulů použité literatury:	77

Klíčová slova

Albert Vyskočil, Jan Čep, korespondence, edice, katolicky orientovaná literatura, 40. léta, literární historie, Kryštof Kolumbus

Anotace

V bakalářské diplomové práci je edičně připravena jednostranná korespondence Alberta Vyskočila Janu Čepovi. Cílem práce bylo přiblížit charakter dopisů, provést kontextualizaci a doplnit Čepovu biografii. Dalším cílem byl pokus přiblížit a analyzovat Vyskočilovu kritickou práci, především hagiografický román *Kryštof Kolumbus: život a význam objevitele globu*. Dopisy zachycují profesní i přátelské vztahy mezi katolicky orientovanými autory a předkládají chybějící informace z dostupných monografií.

Resumé

This bachelor's thesis deals with a one-sided correspondence of Albert Vyskočil to Jan Čep from the years 1942 to 1947. Albert Vyskočil was a significant Czech catholic literary critic of the first half of the 20th century. He tried to purge baroque period and to point out Macha's baroque genesis. He published complete work of J. V. Sládek and, apart from essays about English and Czech literature, he published Christopher Columbus's biography. His addressee was no less significant Czech prose writer Jan Čep whose letters we do not have at our disposal. Correspondence ends one year before Čep's departure to French exile. There he cooperated with Radio Free Europe where he published his critical reviews on Books of the week. After severing his ties with his native country, he was unable to write prose, and he focused solely on essays.

The residence in Stará Říše and familiarization with Josef Florian and his work were fundamental for forming their personalities. We date the relationship between Vyskočil and Čep into the twenties when they cooperated with revue Tvar, in the thirties and forties with Akord, which was later run by their friend, the poet Jan Zahradníček. After the war they worked together externally for the publishing house Vyšehrad where they were not quite satisfied with the demands and the amount of assigned work.

From the correspondence we learn especially about additional items from Čep's biography which Mojmír Trávníček ignores or does not elaborate on. Especially travelling in Moravia, lectures for catholic youth, Čep's work, health, and mental frame of mind, and Vyskočil's opinions on Čep's work and vice versa. Last but not least the war situation, friends' descriptions of the bombing of Prague, and gradual liberation of Bohemia by the Red Army.

Vyskočil stopped writing after the February coup. Fortunately, he was not sentenced to imprisonment as was the case for many of his co-workers and friends. However, he died before he could participate in catholic literature's renewal. Totalitarian regime caused that Vyskočil, though one of the best pre-war and war critics, was forgotten.

Jan Čep got married in France and had twins. In emigration from a masterful prose writer he became a masterful essayist. In his case as well, the communists are responsible for the fact that he was deleted in reading-books.

Archiválie

Fond Jana Čepa LA PNP, korespondence, přijatá, Albert Vyskočil
Fond Jana Čepa LA PNP, korespondence, přijatá, Emanuel Frynta st.
Fond Alberta Vyskočila LA PNP, korespondence, přijatá, Jan Zahradníček
Fond Alberta Vyskočila LA PNP, korespondence, přijatá, Emanuel Frynta st.
Fond Josefa Vašici LA PNP, korespondence, přijatá, Jan Čep
Fond Jana Zahradníčka LA PNP, korespondence, přijatá, Albert Vyskočil
Fond Josefa Tichého, PPnM, korespondence, přijatá, Jan Čep

Elektronické zdroje

Archiválie Sládek Václav [online]. Dostupné z:
<http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=CC7555DD76E011E3A3EE40618600A675&scan=1> [cit. 2. 2. 2018]

DUŠEK, Zdeněk. Osudy Myslbekových sousoší z Palackého mostu [online].
Dostupné z: <http://stary-web.zastarouprahu.cz/ruzne/sousosi.htm>
[cit. 5. 3. 2018]

Fakultní nemocnice v Motole. Historie [online]. Dostupné z:
<http://fnmotol.cz/kliniky-a-oddeleni/cast-pro-dospele/ortopedicka-klinika-uk-1-lf-a-fn-motol/historie> [cit. 2. 3. 2018]

Fotografie. Děkan Jaroslav Daněk [online]. Dostupné z:
<http://vyvoj.knihovna.policka.org/fotografie/295> [cit. 4. 4. 2018]

KUDRNÁČ, Jiří. Durych, Jaroslav: Služebníci neužiteční (Slovník české prózy, 1994) [online]. Dostupné z:
<http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1405> [cit. 24. 3. 2018]

Letters of Charles Lamb. *Wikipedia* [online databáze]. 2017 Dostupné z:
<https://en.wikipedia.org/> [cit. 10. 3. 2018]

MALÁ, Zuzana—SLÁDEK, Ondřej. Vyšehrad. *Slovník české literatury po roce 1945* [online databáze]. 2011—2015 [cit. 2. 2. 2018]. Dostupné z:
<http://slovníkceskeliteratury.cz/>

Osobnosti: PARMA, Aleš, arch. Frenštát pod Radhoštěm. *Databáze českého amatérského divadla* [online databáze]. 2005—2018 [cit. 10. 3. 2018]. Dostupné z: <http://amaterskedivadlo.cz/>

Příruční slovník jazyka českého (1935—1957) © 2007—2008 [online databáze]. Dostupné z: <https://bara.ujc.cas.cz/psjc/search.php>

SVOBODA, Richard. Vyšehrad. *Slovník české literatury po roce 1945* [online databáze]. 2011—2015 [cit. 2. 2. 2018]. Dostupné z: <http://slovníkceskeliteratury.cz/>

Terezie Neumannová. *Wikipedia* [online databáze]. 2017 Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/> [cit. 24. 3. 2018]

ZELINSKÝ, Miroslav. Akord. *Slovník české literatury po roce 1945* [online databáze]. 2011—2015 [cit. 2. 2. 2018]. Dostupné z: <http://slovníkceskeliteratury.cz/>

Literatura

BEDŘICH, Martin

2006 „Umění a náboženství v díle Alberta Vyskočila“, *Souvislosti* 17, č. 2, s. 229—242

BINAR, Vladimír—JONÁKOVÁ, Anna

2000/2001 „Vzájemná korespondence Bedřicha Fučíka a Jana Zahradníčka z let 1929—1960“, *Literární archiv: sborník Památníku národního písemnictví* (Praha: Památník národního písemnictví), č. 32—33, s. 299—372

ČEP, Jan:

1944 *Lístky z alba* (Brno: JUC Josef Stejskal)

1946 *Polní tráva* (Brno: Svobodné noviny)

1991 *Události a lidé* (Praha: Práce)

1993a *Sestra úzkost: zlomky autobiografického eseje* (Brno: Proglas)

1993b *Rozptýlené paprsky* (Praha: Vyšehrad)

1996 [1935] *Hranice stínu* (Brno: Proglas)

1998 [1965] *Poutník na zemi*. (Brno: Proglas)

2001 *Umění a milost* (Brno: Vetus Via)

2007 [1938] *Zápisky Jiljího klena* (Svitavy: Trinitas)

ČEP, Jan—ZAHRADNÍČEK, Jan:

1995 *Korespondence*, ed. Mojmír Trávníček (Praha: Aula)

2000 *Korespondence*, ed. Mojmír Trávníček (Praha: Aula)

ČERNÝ, Václav—HRUBÍN, František:

2004 *Vzájemná korespondence z let 1945—1953* ed. Růžena Hamanová (Praha: Torst)

ČERVINKA, Jaroslav

1994 „Profil Alberta Vyskočila“, *Proglas* 5, č. 1, s. 32—36

DEML, Jakub:

2010 *Carissime, kde se touláte?: dopisy Jakuba Demla příteli Josefu Ševčíkovi do Babic*, ed. Šárka Kořínková a Iva Mrázková (Praha: Dauphin)

2011 *I tento list považujte za neúplný* ed. Šárka Kořínková (Praha: Dauphin)

DVOŘÁK, Miloš

1939—1940 „K padesátinám Alberta Vyskočila“, *Akord* 7, č. 5, s. 138—139

FIDLER, Jiří:

2015 *Osvobození 1945: Ottova encyklopedie* (Praha: Ottovo nakladatelství)

FUČÍK, Bedřich:

2016 [1985] *Čtrnáctero zastavení* (Praha: Triáda)

GOETHE, Johann Wolfgang von:

1889 *Vybrané básně* (Praha: I. L. Kober)

HALAS, František:

2001 *Dopisy*, ed. Jan Halas a Ludvík Kundera (Praha: Torst)

HALAS, František—ZAHRADNÍČEK, Jan:

2003 *Není dálky: vzájemná korespondence Františka Halase a Jana Zahradníčka z let 1930—1949*, ed. Jan Wiendl a Jan Komárek (Praha — Litomyšl: Paseka)

HANUŠ, Jiří:

2005 *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury)

HAVEL, Rudolf—ŠTOREK, Břetislav

2006 *Editor a text: úvod do praktické textologie* (Praha—Litomyšl: Paseka)

KNĚZEK, Libor:

2000 *Spisovatelé a výtvarníci zpod Radhoště* (Brno: Doplněk)

2003 *Ve Frenštátě mají rádi poezii* (Brno: Doplněk)

KOMÁREK, Karel:

2014 *Čep, Durych a několik příbuzných* (Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta)

KOMENDA, Petr:

2003 „Z deníku Jana Čepa“, *Česká literatura* 51, č. 2 s. 172—185

2008 *Ediční příprava korespondence* (Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci)

- KOUCKÝ, Vladimír
1945 „František Halas a Vítězslav Nezval v čele dvou důležitých odborů min. informací“, *Rudé právo*, č. 13, s. 3
- KUBÍČEK, Tomáš:
2014 *Dvojí domov Jana Čepa* (Brno: Host)
- MERHAUT, Luboš
2008 *Lexikon české literatury 4/II U—Ž* (Praha: Academia)
- MACHALA, Lubomír:
2015 *Panorama české literatury 2* (Praha: Knižní klub)
- NEUWIRTH, Vladimír
1990 „Rodina v životě Alberta Vyskočila“, *Akord* 16, č. 4, s. 6—10
- PADEVĚT, Jiří:
2015 *Krvavé finále. Jaro 1945 v českých zemích* (Praha: Academia)
- PAPOUŠEK, Vladimír:
2014 *Dějiny nové moderny 2. Lomy vertikál* (Praha: Academia)
- PLAVEC, Michal:
2012 *Strach nás ochromil: tragický nálet na Prahu 14. února 1945 v souvislostech* (Cheb: Svět křídel)
- PUTNA, Martin C.:
2010 *Česká katolická literatura 1918—1945* (Praha: Torst)
- SAK, Robert:
2004 *Život na vidrholci; Příběh Bedřicha Fučíka* (Praha — Litomyšl: Paseka)
- SEIFERT, Jaroslav:
1985 [1981] *Všecky krásy světa: příběhy a vzpomínky*, ed. Rudolf Havel (Praha: Československý spisovatel)
- SKOUMAL, Aloys
2015 *Spiritus agens: korespondence Aloyse Skoumala s Janem Čepem a Františkem Halasem*, ed. Dagmar Blümllová (Praha: Torst)
- ŠRÁMEK, Petr
1999 „Několik poznámek (k edici textů Alberta Vyskočila)“, *Souvislosti* 41/42, č. 3/4, s. 204—211
- TRÁVNÍČEK, Mojmír:
1996 *Pouť a vyhnanství: život a dílo Jana Čepa* (Brno: Proglas)

VAŠICA, Josef

1994 „Albertu Vyskočilovi k šedesátinám“, *Profesor Josef Vašica: jeho život, vztahy k rodině a k rodnému kraji: sborník k 110. výročí jeho narození*, ed. Neuwirth, Vladimír (Olomouc: Matice cyrilometodějská), s. 56—57

VYSKOČIL, Albert:

1927 *Básníková cesta* (Praha: Ladislav Kuncíř)

1933 *Básníkové slovo* (Praha: V. Pour)

1935 *Marginalia* (Praha: V. Pour)

1936 *Básník: studie máchovské otázky* (Praha: Melantrich)

1945 *Kryštof Kolumbus: život a význam objevitele globu* (Praha: Orbis)

1947 *Znamení u cest* (Brno: Brněnská tiskárna)

1998 *Kritikova cesta* (Brno: Vetus Via)

2000 *Kryštof Kolumbus: život a význam objevitele globu / Svatý mořeplavec: hagiografické podání Kryštofa Kolumba v díle Alberta Vyskočila a jeho předchůdců*, ed. Jitka Bednářová (Brno: Atlantis)

VYSKOČILOVÁ, Eva

1994a „Albert Vyskočil, učitel“, *Proglas* 5, č. 5/6, s. 78—80

1994b „Přátelství profesora Josefa Vašici s Albertem Vyskočilem“, *Profesor Josef Vašica: jeho život, vztahy k rodině a k rodnému kraji: sborník k 110. výročí jeho narození*, ed. Neuwirth, Vladimír (Olomouc: Matice cyrilometodějská), s. 58—61

ZATLOUKAL, Jan:

2016 *Francouzští přátelé Jana Čepa* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury)

ZIZLER, Jiří

2005 „Poznámky ke kritickému dílu Alberta Vyskočila“, *Víra a výraz: Sborník z konference "...bývalo u mne zotvíráno..."*. *Východiska a perspektivy české křesťanské poezie a prózy 20. století*, ed. Tomáš Kubíček, Jan Wiendl (Brno: Host), s. 200—205